

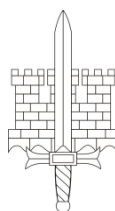
MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU
SOTATAIDON LAITOS
JULKAISUSARJA 3: TYÖPAPEREITA NO. 2

NATIONAL DEFENCE UNIVERSITY
DEPARTMENT OF WARFARE
SERIES 3: WORKING PAPERS NO. 2

Inhimillinen auktoriteetti Taivaanpiirin keskuksessa?

Katsaus kiinalaiseen maailmanpoliittiseen teoriointiin

MATTI PURANEN

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU
HELSINKI 2015

Matti Puranen: *Inhimillinen auktoriteetti Taivaanpiirin keskuksessa?*

Maanpuolustuskorkeakoulu

Sotataidon laitos

Julkaisusarja 3: Työpapereita no. 2

National Defence University

Department of Warfare

Series 3: Working Papers No. 2

VASTUUVAPAUSLAUSEKE

Työpaperit ovat luonteeltaan keskustelun avauksia tai alustavia tutkimusraportteja. Työpapereiden avulla kirjoittajat voivat myös raportoida ja analysoida ajankohtaisia tapahtumia. Työpapereiden sähköisellä julkaisemisella Maanpuolustuskorkeakoulu toivoo kirjoittajien saavan rakentavaa palautetta kirjoituksilleen.

Maanpuolustuskorkeakoulu ei vastaa työpapereiden sisällöstä, mielipiteistä, havainnoista tai johtopäätöksistä, vaan vastuu niistä kuuluu yksinomaan niiden kirjoittajille.

Työpaperit tarkastetaan Maanpuolustuskorkeakoulun laitoskohtaisissa julkaisutyöryhmissä, mutta niitä ei arvioida käyttämällä akateemista ”blind peer-review” -prosessia. Lähtökohtaisesti työpaperit kirjoitetaan kuitenkin noudattaen samoja tieteellisen kirjoittamisen sääntöjä ja hyviä tieteen tekemisen käytäntöjä, mutta niiden läpikäymä arviointiprosessi on kevyempi ja nopeampi kuin tieteellisten julkaisuiden.

© Tekijä & Maanpuolustuskorkeakoulu

Uusimmat julkaisut pdf-muodossa: <http://www.doria.fi/handle/10024/73990>

ISSN 2343-0753 (verkkojulkaisu)

Maanpuolustuskorkeakoulu – Sotataidon laitos

National Defence University – Department of Warfare

Matti Puranen¹

Inhimillinen auktoriteetti Taivaanpiirin keskuksessa?

1. Johdanto

Kiinan nousu on yksi aikamme merkittävimmistä maailmanpoliittisista ilmiöistä ja sen vaikutukset tuntuvat voimakkaasti maailman jokaisessa kolkassa. Pelkästään maailmantalouden näkökulmasta tarkasteltuna Kiinan vuosikymmeniä jatkuneen ”kaksinumeroisen” talouskasvun vaikutukset ovat olleet mullistavia. Tämä on kuitenkin vasta alkua, sillä useimpien asiantuntijoiden arvioiden mukaan Kiina nousee maailman suurimmaksi taloudeksi ohi Yhdysvaltojen viimeistään seuraavien 20 vuoden kuluessa.² Maailmanpolitiikan ja strategian tutkimusta kiinnostaa tietysti se, miten Kiinan kasvava taloudellinen vaikutusvalta muuntuu poliittiseksi vaikutusvallaksi, eli miten Kiina tulee käyttäytymään kansainvälisellä näyttämöllä ja minkälaista kansainvälistä järjestystä se ryhtyy rakentamaan?

Tämä artikkeli kartoittaa Kiinassa käytävää akateemista keskustelua kiinalaistyyppisistä maailmanpolitiikan³ teorioista. Nouseva ja voimistuva Kiina etsii parhaillaan asemaansa kansainvälisessä järjestelmässä, mikä on herättänyt maassa myös laajan kiinnostuksen maailmanpolitiikkaa ja erityisesti kansainvälisten suhteiden (*International Relations*) opialaa kohtaan. Viime aikoina kiinalaiset maailmanpolitiikan tutkijat pohtivat yhä laajemmin tulisiko Kiinan alkaa kehittää omanlaisia, kiinalaisesta historiallisesta ja filosofi-

sesta kokemuksesta ammentavaa maailmanpoliittista teoriaa, eikä vain tyytyä länsimaisen teorian asettamiin raameihin.

Kiinalaista maailmankuvaa ja poliittisen johdon ajattelua on pyritty usein avaamaan keskittymällä valtiojohdon lausuntoihin ja esimerkiksi iskusanojen, kuten ”harmoninen maailma” tai ”kohtalonyhteisö”, analysoimiseen. Akateeminen pohdiskelu ja kiinalaisten teoreetikoiden esittämät näkemykset ovat sen sijaan ainakin julkisessa keskustelussa jääneet huomattavasti vähemmälle huomiolle. Kiinalaisten maailmanpolitiikan teoreetikoiden näkemykset kuitenkin valaisevat omalla ja hyvin mielenkiintoisella tavallaan Kiinassa vallitsevaa ideologista maailmankuvaa, ja antavat lisäksi osviittaa myös maan suurista strategisista linjauksista.

Kiinalaisten maailmanpolitiikan teoreetikoiden nostattaman epäsuoran, keskustelullisen vaikutuksen lisäksi teoreetikoiden ajattelulla on myös suurempia vaikutuksia esimerkiksi Kiinan ulkopoliittikkaan, sillä tutkijoiden, erilaisten ”think-tankien” ja Kiinan valtiojohdon väliset yhteydet ovat usein hyvin läheisiä. Vastoin yleisiä kuvitelmiä, Kiinan valtiohierarkian huipulla istuva seitsenhenkkinen politbyroon seisova komitea ei johda (eikä voisikaan johtaa) maata tai sen ulkopoliittikkaa diktatorisesti oman päänsä mukaan. Ulkopoliitiikan muodostuminen on Kiinassa yhä hajautetumpaa ja kollektiivisempaa toimintaa ja saa enenevässä määrin vaikutteita myös virallisen hallinnon ulkopuolelta. Ylin johto joutuu huomioimaan ratkaisuisaan moninaisen joukon erilaisia intressiryhmiä alkaen esimerkiksi Kansan vapautusarmeijasta ja Kiinan valtavista valtiollisista korporatioista, mutta myös julkisella mielipiteellä on kasvava vaikutus maan autoritäärisestä hallintojärjestelmästä huolimatta.⁴

¹ FM, YTM Matti Puranen työskentelee Maanpuolustuskorkeakoulun Sotataidon laitoksella tutkijana seuraten Itä-Aasian ja erityisesti Kiinan kehitystä.

² Sutter, Robert G. (2012) *Chinese Foreign Relations: Power and Policy Since Cold War*, 71-88

³ Käytän tässä tekstissä käsitettä ”maailmanpoliittinen teoria” varsinkin väljästi ja laajasti, kattamaan monenlaisia maailmanpolitiikkaa koskevaa teoretisointia. Se ei siis viittaa ainoastaan kansainvälisten suhteiden (*International Relations*) opialaan.

⁴ Jakobson, Linda & Knox, Dean (2010) *New Foreign Policy Actors in China*, 5-16

Tutkijat, tutkimusryhmät ja yliopistot ovat mukana visioimassa ja hahmottelemassa Kiinan ulkopoliittisia ja strategisia linjauksia, mistä kenties tunnetuimpana esimerkkinä mainitaan usein Zheng Bijianin johtama ajatushautomo, joka oli pitkälti vastuussa presidentti Hu Jintaon (valtakausi, 2002–2012) hallinnon lanseeraamasta ”rauhanomaisen nousun” politiikasta.⁵ Artikkelin lopussa tarkastellaankin lyhyen varovaisesti Kiinan ulkopoliittikan viimeisimpiä kehityskulkuja, sekä sitä heijastuvatko artikkelissa esiteltyjen teoreetikoiden ajatukset jossain määrin Kiinan ulkopoliittiseen linjaan.

Tässä työpaperissa kiinalaisia maailmanpolitiikan teorioita lähestytään keskittymällä *kansainvälisen järjestelmän* käsitteen ympärille. Esittelen aluksi Kiinassa kasvanutta kiinnostusta sekä Kiinan traditionaaliseen ajatteluun että maailmanpolitiikkaan ja käsittelen sitten kahden esimerkkitapauksen (Yan Xuetingin ”moraalisen realismin” ja Zhao Tingyanin *Tianxia*-teorian) kautta miten Kiinan historia ja sieltä kumpuileva klassinen filosofia muovaavat nykypäivän kiinalaisten teoreetikoiden visioita kansainvälisestä järjestelmästä. Artikkelini on eräänlaista pohjustusta tulevalle väitöskirjalleni, jossa minun on tarkoitus perehtyä aiheeseen syvällisemmin ja tukeutuen pääsääntöisesti kiinankielisiin lähteisiin.

2. Maailmanpolitiikan teoriat ja Kiina

Kiinan kehitystä ja strategisia ratkaisuja tarkastellaan usein niin sanotusti ulkoapäin. Länsimaiset kansainvälisen politiikan tutkijat soveltavat helposti omia teorioita ja käsitteitä Kiinaan, perehtymättä sen kummemmin maan kulttuuriin ja historiaan, tai maassa vallinneeseen ajatteluperinteeseen. Tästä

ilmiöstä kenties tunnetuimpana esimerkkinä voidaan mainita *offensiivista realismia* edustava John Mearsheimer, joka on ennustanut Kiinan seuraavan oppikirjamaisesti realismin universaaleja lainalaisuuksia. Offensiivisen realismin teesien valossa Kiina – kuten kaikki muutkin valtiot riippumatta niiden kulttuurisesta tai historiallisesta taustasta – pyrkii maksimoimaan oman turvallisuutensa, mikä aiheuttaa väistämättä konflikteja Kiinan naapurimaiden ja myöhemmin Yhdysvaltojen kanssa.⁶

Niin sanotut ”valtasiirtymäteoriat” (*Power Transition Theory*) nojaavat selityksissään puolestaan länsimaisen historian tarjoamaan painolastiin. Valtasiirtymäteorioiden mukaan realististen teorioiden esittämä vallan tasapaino (*balance of power*) ei ole itse asiassa vakaa tila, vaan kansainväliseen järjestelmään nousee aina ennemmin tai myöhemmin dominoiva valta, eli ”hegemoni”. Hegemonin valtakausi jää kuitenkin lyhyeksi, sillä varsin pian nousee myös ”haastajavaltio” (*contending state*), joka alkaa kamppailla hegemonin kanssa järjestelmän hallinnasta.⁷

Valtasiirtymäteorian kannattajat esittävät, että Kiina on nykyjärjestelmämme haastajavaltio, joka on noussut kamppailemaan vallitsevan hegemonin (Yhdysvallat) kanssa maapallon hallinnasta. Historiallisena esimerkkitapauksena hegemonin ja haastajan yhteentörmäyksestä valtasiirtymäteoriat esittävät usein Saksan nousun haastamaan Ison-Britannian hegemoniaa 1800-luvun jälkipuoliskolta alkaen, minkä vuoksi maat ajautuivat lopulta ensimmäiseen maailmansotaan. Tämän kaltaisista historiallisista ennakkotapauksista teoriat johtavat katkerat johtopäätöksensä: myös Kiinan nousu tulee väistämättä törmäämään Yhdysvaltojen patoamispolitiikan kanssa, mikä johtaa pahimmillaan sa-

⁵ Glaser, Bonnie S. & Medeiros, Evan S. (2007) *The Changing Ecology of Foreign Policy-Making in China: The ascension and Demise of the Theory of “Peaceful Rise”*

⁶ Mearsheimer, John J. (2010) *The Gathering Storm: China's Challenge to US Power in Asia*, 389

⁷ Chan, Steve (2008) – *China, The U.S. And The Power Transition Theory – A Critique*

mankaltaiseen hegemoniseen sotaan maiden välillä.⁸

Kiinan sisältä kumpuaville näkemyksille annetaan hyvin vähän arvoa. Esimerkiksi Kiinan sotilaallisesta strategiasta käytetään lännessä sitkeästi nimitystä ”vastainterventiostrategia” (*counter intervention strategy*), vaikka muun muassa tunnettu kiinalaisen sotastrategian tutkija M. Taylor Fravel on todennut, etteivät kiinalaiset strategit itse käytä käsitettä laisinkaan.⁹ Alastair Iain Johnston varottelee Kiina-analytikoita hieman samaan sävyyn pinttyneistä ja perusteettomista *meemeistä*. Hänen mukaansa 2010-luvulla lännessä vahvistunut yleinen käsitys Kiinan ”aggressiivisesta käänteestä” (*assertive turn*) on paremminkin kyseenalaistamattoman toistamisen ja kopioimisen jälkeen syntynyt ”totuus”, jolle ei välttämättä löydy tukea todellisesta maailmasta.¹⁰

Kiinan ylenkatsomisen vastakkaiseksi ääripääksi voidaan puolestaan asettaa ”uusorientalistit”¹¹, jotka esittävät Kiinan ja Itä-Aasian jokseenkin mystillisenä ja lännestä erilaisena kokonaisuutena. Uusorientalistien mielestä Kiinaa ei voida ymmärtää länsimaisista lähtökohdista, koska Kiinan historiallinen kokemus on täysin erilainen. Esimerkiksi David Kangin mukaan Itä-Aasian historialle on ollut leimallista paremminkin rauhanomaisuus, mikä eroaa merkittävästi jatkuvien sotien ja valtakamppailujen riivaaman Euroopan historiasta. Myös Itä-Aasian valtioiden välinen käyttäytyminen on eronnut merkittävästi lännen westfalenilaisesta järjestelmästä, eikä

se ole pääsääntöisesti seurannut länsimaisten ja Eurooppa-keskeisten teorioiden ennustetta.¹²

Uusorientalistien mukaan Kiinaan ei siten pitäisi soveltaa suoraan länsimaisia kansainvälisen politiikan teorioita, eikä Kiinan pitäisi odottaa toimivan näiden teorioiden lainalaisuuksien mukaisesti. Martin Jacquesin paljon keskustelua herättänyt ja provosoiva teos, *When China Rules the World: The End of the Western World and the Birth of a New Global Order*, esitti, että Kiina tulisi ymmärtää kansallisvaltion sijaan ”sivilisaatiovaltiona” (*civilization state*), joka toimii omalla ja erikoislaatuisella logiikallaan. Sen sijaan, että Kiina pyrkisi integroitumaan westfalenilaiseen järjestelmään, se haluaa Jacquesin mukaan paremminkin nostaa uudelleen pystyyn vuosituhansia vanhan ”tribuuttijärjestelmänsä”.¹³

Uusorientalismin mystillisyyden verhoama Kiina-kuva sopii hyvin Kiinan johdolle, joka soveltaa usein vastaavanlaista retoriikkaa lausunnoissaan, pyrkiessään hillitsemään maan nousuun liittyviä uhkakuvia (ns. *China threat* -teoria). Kiinan johto haluaa rakentaa puheillaan käsitystä Kiinasta, joka on läpi vuosituhantisen historiansa vannonut rauhanomaisen ulkopolitiikan nimeen, ja joka on konfutselaisen ajatteluperinteensä vuoksi ikään kuin sisäsyntyisesti rauhanomainen maa.¹⁴ Historia näyttelee merkittävää roolia tässä retoriikassa, ja Kiinan sisäsyntyistä rauhanomaisuutta korostavissa puheissa esiin nostetaan usein esimerkiksi 1400-luvun alussa matkustaneen merenkävijä Zheng Hen rauhanomaiset tutkimusmatkat Intian valtamerellä ja Itä-Afrikassa, tai itse mahtava Kii-

⁸ *ibid.*

⁹ Fravel, M. Taylor & Twomey, Christopher P. (2015) *Projecting Strategy: The Myth of Chinese Counter-intervention*

¹⁰ Johnston, Alastair Iain (2013) *How New and Assertive Is China's New assertiveness?*

¹¹ Tällä William Callahanin laatimalla käsitteellä viitataan Edward Saidin maineikkaaseen teokseen *Orientalism*, joka argumentoi länsimaisten ”orientalistien” rakentaneen romantisoidun, eksoottisen ja myös kovin virheellisen käsityksen mystillisestä ”idästä”. ks. Callahan, William (2014) *Chinese Exceptionalism and the Politics of History*

¹² Kang, David (2010) *East Asia before the West : Five Centuries of Trade and Tribute*, 158-165

¹³ Jacques, Martin (2009) *When China Rules The World: The End of the Western World and the Birth of a New Global Order*

¹⁴ Glaser, Bonnie S. Ja Medeiros, Evan S. (2007) – *The Changing Ecology of Foreign Policy-Making in China: The Ascension and Demise of the Theory of "Peaceful Rise"*, 296-304

nan muuri, joka esitetään suorastaan konkreettisenä todisteena Kiinan historiallisesta puolustuspainotteisesta suurstrategiasta.¹⁵

2.2. Kiinan katse menneisyyteen

Länsimainen maailmanpolitiikan tutkimus on maailmanpoliittista teoriaa rakentaessaan ammentanut perinteisesti samoista tutuista historiallisista esimerkeistään, kuten antiikin Kreikan ja renessanssijan Italian kaupunkivaltioiden välisistä mitteloista. Näiden lisäksi myös vuoden 1648 Westfalenin sopimuksen jälkeisiä eurooppalaisia sotia ja suurvaltojen ylä- ja alamäkiä on tutkittu intensiivisesti. Itä-Aasian ja erityisesti Kiinan historiallista kokemusta on sen sijaan vain harvoin sovellettu länsimaisen teoretisoinnin raaka-aineena.

Toisaalta, useimmat yritykset tuoda Kiina ja sen historia mukaan maailmanpolitiikan teoriaan ovat olleet vähintäänkin hyvin mielenkiintoisia ja näkökulmia avartavia. Esimerkiksi niin kutsutun englantilaisen koulukunnan, jonka työlle on leimallista laaja historiallinen ja vertaileva ote, oppi-isiin lukeutuva Martin Wight vertaili ja jaotteli erilaisia valtiojärjestelmiä länsimaisen, hellenisen, kreikkalais-roomalaisen ja kiinalaisen valtiojärjestelmän kategorioihin teoksessaan *Systems of States*.¹⁶ Wightin työstä ammentava, Barry Buzanin ja Richard Littlen monumentaalinen keskustelunavaus, *International Systems in World History*, pyrkii myös hahmottelemaan kokonaisvaltaista teoriaa, joka huomioisi monipuolisesti ihmiskunnan historiasa esiintyneitä kansainvälisiä järjestelmiä, mutta teos on valitettavasti jäänyt vaille ansaitsemaansa huomiota.¹⁷

Hyvin mielenkiintoisia ovat myös Kiinan ja Euroopan historiallisia kehityskulkuja maa-

ilmanpolitiikan teorian kontekstissa vertailevat teokset. Esimerkiksi Victoria Tin-bor Hui vertailee teoksessaan *War and State Formation in Ancient China and Early Modern Europe* taistelevien läänitysvaltioiden Kiinan (n. 475–221 eaa.) valtiojärjestelmää uuden ajan Euroopan järjestelmään, pyrkien rikkomaan pinttyneitä käsityksiämme Kiinasta ”itsestään selvästi” keskusjohtoisena keisarikuntana, ja myös Euroopasta ”itsestään selvästi” suverenien kansallisvaltioiden taistelukenttä. Kirjassaan hän esittää kiehtovan kysymyksen, olisiko kehitys näillä alueilla voinut kulkea päinvastaisiin suuntiin?¹⁸ Wang Yuan-kang on puolestaan soveltanut neorealismia teoriaa tyypillisesti rauhanomaisiksi luonnehdittuihin Song- (960–1279) ja Ming-dynastioihin (1368–1644) pyrkien osoittamaan, että realismin logiikka päti myös näiden dynastioiden vallitessa.¹⁹ Kaikkien edellä mainittujen tutkimusten johtopäätöksistä ja metodiikasta voidaan olla montaa mieltä, mutta on kiistämätöntä, että ne tuovat rai-kasta aineistoa ja argumentaatiota ”kansainväliseksi politiikaksi” luonnehdittuun, hyvin eurosentriseen opinalaan.

Hitaan mutta tasaisesti etenevän nousunsa myötä Kiinan kiinnostus on kääntynyt kohti maan omaa loistokasta menneisyyttä. Muutos on huomattava, sillä kommunistisen puolueen hallitsema Kiina on suhtautunut perinteisesti hyvin varovaisesti Kiinan kulttuuriperintöön ja historiaan. Mao Zedongin käynnistämän kulttuurivallankumouksen (1966–1976) kaoottisimpina hetkinä kiinalaista kulttuuriperintöä murskattiin jopa kirjaimellisesti, kun maolaisuudesta villiintyneet punakaartilaiset riehuivat rajoittamattomasti kaikkialla Kiinassa.²⁰ Uusi kommunistinen

¹⁵ Wang, Yuan-Kang (2013) – *Harmony & War: Confucian Culture & Chinese Power Politics*, 14-19

¹⁶ Wight, Martin (1977) *Systems of States*, 22-45

¹⁷ Buzan, Barry & Little, Richard (2000) *International Systems in World History*

¹⁸ Tin-Bor Hui, Victoria (2005) – *War and State formation in Ancient China and Early Modern Europe*

¹⁹ Wang, Yuan-Kang (2013) – *Harmony & War: Confucian Culture & Chinese Power Politics*

²⁰ Paltamaa, Lauri & Vuori, Juha (2012) *Kiinan kansantasavallan historia*, 184–186

utopia halusi hyljätä ”feodaalisen” menneisyyden ja katsoa sen sijaan tulevaisuuteen.

Maolaisuuden väistyessä modernisoitua ja itsetunnossaan voimistuva Kiina on alkanut vähitellen asennoitua kulttuuriseen perintöönsä myönteisesti. Vaikka esimerkiksi konfutselaisuuteen suhtaudutaan edelleen pienellä varovaisuudella, ovat marxismi-leninismi ja ”Mao Zedongin ajattelu” tosiasiaa hyvää vauhtia vajoamassa Kiinan omasta, perinteisestä opista ammentavaan ideologian alle. Tieteissä, taiteissa ja kulttuurissa on käynnissä suoranainen perinteisen opin renessanssi, ja jopa valtiomiehet, kuten presidentti Xi Jinping, käyttävät klassisen ajan filosofien sitaatteja ja käsitteitä retoriikassaan.²¹

Maailmanpolitiikkaa käsittelevät teoriat ovat tärkeä osa tätä klassisen opin rehabilitointia, sillä myös maailmanpolitiikan tutkijat ovat kääntämässä katsettaan kohti Kiinan historiaa, etsien sieltä tukea modernin maailman selittämiseksi, sekä apua nykypäivän ongelmien ratkaisemiseen. Tämän ohella vahvistuu myös tietoisuus, jonka mukaan Kiinan ei tule enää alistua lännestä tulevien määrittelyjen ja teorioiden alaiseksi. Esimerkiksi Pekingin yliopiston professori Ye Zichengin mukaan Kiinan historia on hyvinkin Euroopan historiaan rinnastettavan laaja ja värikäs, eikä sitä tulisi ylenkatsoa maailmanpoliittisia teorioita laatiessa. Lisäksi hän kysyy – sinänsä oikeutetusti – mikä tekee esimerkiksi Thukydideen *Peloponnesolaisodasta* automaattisesti relevanttimman teoreettisen lähtökohdan maailmanpolitiikan teoriat kuin Kiinan esikeisarillisella ajalla syntyneet teokset *Guanzi* tai *Zuozhuan*.²²

Bai Tongdong on esittänyt samaan tapaan varsin rohkeasti, että Kiinan taistelevien valtioiden aikakautta voidaan monessakin mie-

lessä pitää ”modernina” aikakautena, sillä monet uuden ajan Euroopalle tyypilliset piirteet olivat kehittyneet Pohjois-Kiinan tasangon läänitysvaltioille jo tuolloin. Myös aikakauden filosofia etsi siten vastauksia moderneihin, nykypäivänakin askarruttaviin kysymyksiin, ja sitä tulisi tarkastella huolellisemmin myös lännessä.²³

Tämä artikkeli on kiinnostunut Yen ja Bain kaltaisten teoreetikoiden näkemyksistä ja heidän yrityksistään tuoda kiinalaista poliittista ajattelua mukaan maailmanpolitiikasta käytävään keskusteluun. Keskityn seuraavaksi kahden Kiinassa erittäin tunnetun maailmanpolitiikan teoreetikon, Yan Xuetongin sekä Zhao Tingyangin, ajatteluun ja erityisesti heidän näkemyksiinsä kansainvälisestä järjestelmästä. Kummankaan teoriat eivät ole Kiinassa yleisesti hyväksytyjä, mutta kuitenkin hyvin laajalti keskusteltuja ja tulossa yhä enenevässä määrin keskusteluun myös lännessä. Yanin ajattelua on avattu englanninkielisenä käännöksenä esimerkiksi Princeton University Pressin julkaisemassa teoksessa *Ancient Chinese Thought, Modern Chinese Power*, mutta hyvän lähtökohdan molempaan ajatteliin – sekä myös laajemmin kiinalaista maailmanpolitiikkaa ja strategiaa koskevaan keskusteluun – tutustumiselle tarjoaa myös Oxfordin yliopiston julkaisema aikakauslehti *The Chinese Journal of International Politics*.

Maailmanpolitiikan teoriat eivät ainoastaan selitä maailmaa, sillä samalla ne muovaavat myös vahvasti sitä, miten maailma käsitetään ja miten siitä puhutaan. Orastavat kiinalaiset maailmanpolitiikan teoriat pyrkivät varovaisesti rakentamaan kiinalaista tulkintaa maailmasta; siitä millainen se on, mutta myös millainen sen pitäisi olla. Yanin ja Zhaon teorioista ja niiden tieteellisestä uskottavuudesta voi olla montaa mieltä, mutta teosten synnyttämät debatit rajoittavat tiettyssä määrin kansainvälisistä järjestelmistä käytä-

²¹ Kallio, Jyrki (2011) *Tradition in Chinese Politics: The Party-state's reinvention of the past and the critical response from public intellectuals*

²² Ye, Zicheng (2013) *Buke Qianshi Zhongguo Chuantong Wajiao Sixiang*

²³ Bai, Tongdong (2012) *China: The Political Philosophy of the Middle Kingdom*, 16-27

vää ”keskusteluavaruutta”, ohjaten sitä käyttämään teosten määrittelemiä käsitteitä ja ajatuksia. Näin tunnettujen teosten esittelemät teoriat säteilevät väistämättä myös laajemman yleisön ajatuksiin ja maailmankuviin.

Itsetunnessaan vahvistuva Kiina koee oman historiansa ja ajatteluperinteensä länsimaiden historian veroisena teorianrakennuksen materiaalina. Kiinalaista maailmanpolitiikan teoriaa hahmottelevat tutkijat palaavat pääsääntöisesti kiinalaisen filosofian ”kultakauteen”, itäisen Zhou-dynastian aikaan (771–256 eaa.) Ennen siirtymistä varsinaiseen aiheeseen on syytä tarkastella ja avata hieman sitä maailmaa, josta nämä teoriat ammentavat.

2.3. Itäinen Zhou-dynastia – kiinalaisen filosofian kultakausi

Perinteisen kronologian mukaan Kiinan kolmas dynastia, Zhou-dynastia (1046–256 eaa.), oli läpi koko olemassaolonsa pienemmistä läänitysvaltioista koostuva löyhä kokonaisuus. Dynastian alkupuoliskon (läntisen Zhou-dynastian 1046–771 eaa.) ajan läänitysvaltioiden ruhtinaat kuitenkin kunnioittivat Zhou-kuninkaiden esivaltaa, mikä piti valtakunnan jokseenkin yhtenäisenä ja vakaana.

Vuonna 771 eaa. sekä materiaalisesti että myös arvovallaltaan heikentynyt Zhoun hovi joutui pakenemaan lännestä vyöryvien *Quanrong*-barbaarien alta silloisesta pääkaupungistaan Fenghaosta ja siirtymään idemmäksi nykyisen Luoyangin alueelle. Alkoi itäisen Zhoun aikakausi, jota kutsutaan tunnetun kronikan, *Kevättä ja syksyä -annaalien* mukaan yleisesti myös ”Kevättä ja syksyä” -kaudeksi. Tuolloin Zhou-kuninkaiden auktoriteetti murentui ja he hallitsivat enää lähinnä seremoniaalisesti. Samalla läänitysvaltioista tuli itsenäisempiä ja voimakkaampia ja ne ryhtyivät kamppailemaan keskenään pittaamatta enää Zhoun hovin mielipiteistä. 500-luvulla

jaa. suurimmat ja vahvimmat valtiot olivat syöneet kaikkein pienimmät ja heikoimmat valtiot, ja niiden välinen taistelu kiihtyi äärimmilleen. Suurimpien läänitysvaltioiden välistä brutaalista sotaa ja itäisen Zhoun viimeisintä vaihetta, vuosia 475–221 eaa. onkin kutsuttu osuvasti ”Sotivien läänitysvaltioiden kaudeksi”.²⁴

Sotivien läänitysvaltioiden aika tuli lopulta päätökseensä vuonna 221 eaa. Tuolloin lännessä sijainnut Qin-valtio onnistui kukistamaan loput valtiot, ja Qinin kuningas Ying Zheng julistautui Kiinan ensimmäiseksi keisariksi, Qin Shihuangdiksi. Näin perustetusta Qin-dynastiasta alkoi Kiinan keisariaika, joka jatkui hallitsijasukujen vaihdoksien ja haajaannuksen aikojen myötä yli 2000 vuotta, vuoteen 1911 saakka.

Itäisen Zhoun aikakaudelle ominainen läänitysvaltioiden välinen kilvoittelu muodosti äärimmäisen stimuloivan ja hedelmällisen ympäristön filosofisen, poliittisen ja strategisen ajattelun kehittymiselle. Tuolloin lukuisat koulukunnat kiertelivät Pohjois-Kiinan tasangolla tarjoten kuninkaille ja feodaaliruhtinaille palveluksiaan ja etsien ratkaisuja kroonisten sotien ja yleisen turvattomuuden riivaamalle Kiinalle. Monia motivoi luonnollisesti myös valtapoliittikkaa iät ajat kiehtonut ongelma: kuinka nousta hegemoniksi hegemonin paikalle?

Kungfutselaiset tarjosivat ratkaisuksi hierarkkisesti rakentunutta ja perinnäistapoja kunnioittavaa yhteiskuntaa, jota johtaisi moraalisesti edistyksellinen kuningas. Mohismi (*Mojia*) taas suositteli äärimmäistä pasifismia ja universaaliala lähimmäisenrakkautta, mutta mohistit tulivat tunnetuiksi myös nerokkaina muurien ja puolustusjärjestelmien suunnittelijoina. Diplomatian koulukunta etsi keinoja

²⁴ Hyvän yleiskatsauksen aikakauden tapahtumiin tarjoaa esimerkiksi Michael Loewen ja Edward Shaughnessyn toimittama (1999) *The Cambridge History of Ancient China: From the Origins of Civilization to 221. B.C.*

valtatasapainon hallitsemisesta. Sen edustajat jakautuivat joko kannattamaan lännessä vahvistuvaa Qin-valtiota, muita vastaan (horisontaalinen koulukunta) tai kehittämään itäisiä liittoumia tasapainottamaan Qinin valtaa (vertikaalinen koulukunta).²⁵

Sota, sotastrategia ja taktiikka olivat tietenkin itsessään tärkeitä tutkimuskohteita läänitysvaltioiden armeijoiden kasvaessa ja sotimisen kiihtyessä. Tässä ympäristössä syntyikin länsimaissa tunnetuin kiinalainen sotastrategian teos, Sun Zin (n. 544–469 eaa. translitteroitu myös Sun Tzu) *Sodankäynnin taito*, johon usein ruumiillistetaan kiinalainen strateginen ajattelu. Sodankäynnin taito ei kuitenkaan suinkaan ollut ainoa sotataitoa käsitellyt teos, sillä sen ohella tunnettuja olivat esimerkiksi *Wuzi*, *Sima Fa*, ja Sun Zin oletetun pojanpojan Sun Binin (k. 316 eaa.) kirjoittama teos *Sodankäynnin taito*.²⁶ Aikakauden tärkeimmät sotastrategian teokset kanonisoiitiin myöhemmin Song-dynastian valtakaudella (1000-luvulla jaa.) perustetussa Kiinan sotilasakatemiassa *Seitsemäksi sodankäynnin klassikoksi*. Ne säilyivät akatemian pakollisena opintomateriaalina keisarikunnan loppuun, vuoteen 1911 saakka.²⁷

Koko aikakauden ajattelulle on tyypillistä keskittyminen ihmisen ympärille. Ajattelua hallitsivat kysymykset joko ihmisluonnon jalostamisesta täydellisyyteensä (*kungfutselaisuus*) tai sitten raadollisen ihmisluonnon alistaminen tottelevaiseksi osaksi vahvan valtion koneistoa (*legalismi*). David Munro on kiteyttänyt idän ja lännen muinaisten filosofoiden suuret linjaukset osuvasti niin, että siinä missä antiikin Kreikan filosofit, kuten Platon ja Aristoteles etsivät tietoa voidakseen ymmärtää maailmaa, tavoittelivat Kiinalaiset filoso-

fit ennemmin tietoa, jolla ihmistä voitiin kehittää.²⁸

Tämä kukoistava henkinen ympäristö ja sen monipuolinen historia ovat siis toimineet raaka-aineena ja innoittajana nykypäivän kiinalaisille maailmanpolitiikan tutkijoille, samaan tapaan kuin me lännessä etsimme juuriamme muinaisesta Kreikasta tai Rooman valtakunnasta. Sun Zin kaltaisten *sotastrategisten* klassikkojen sijaan nykypäivän kiinalaiset maailmanpolitiikan ja suustrategian teoreetikot ovat kuitenkin olleet enemmän kiinnostuneita aikakauden poliittisten filosofien ajatuksista.²⁹ Tarkastelun kohteena ovat pääsääntöisesti esimerkiksi Kungfutse (551–479 eaa.) ja hänen tärkeimmät seuraajansa Mengzi (n. 372–289 eaa.) ja Xunzi (n. 313–338 eaa.); legalistisen koulukunnan Han Fei (n. 280–233 eaa.); mohismin perustaja Mozi (n. 480–420 eaa.) sekä taolaisuuden Laozi (n. 600-luvulla eaa.). Seuraavaksi siirrymme tarkastelemaan, kuinka Yan Xuetong ja Zhao Tingyang soveltavat Zhou-dynastian ideologista perintöä nykypäivän maailmanpolitiikan teorian sekä kansainvälisen järjestelmän kehittämiseksi.

3. Yan Xuetong ja ”moraalinen realismi”

Yleisesti ottaen kiinalaiset maailmanpolitiikan teoreetikot vaikuttavat hyväksyvän länsimaisen kansainvälisten suhteiden teorioiden perusoletukset ja käsitteet. Esimerkiksi China Foreign Affairs -yliopistossa vaikuttavan Qin Yaqingin tekemän kartoituksen mukaan valtaosa kiinalaisista maailmanpolitiikan tutkijoista määrittelee itsensä tutun kolmijaon mukaan joko realismin, liberalis-

²⁵ Yan, Xuetong (2013a) – *Hegemony in Stratagems*, 131-134

²⁶ Sawyer, Ralph D. toim. (1993) *The Seven Military Classics of Ancient China*

²⁷ Nojonen, Matti (2008) *Jymyttämisen taito: Strategiaoppeja muinaisesta Kiinasta*, 25-27

²⁸ Zhang, Yongjin (2014) *The Idea of Order in Ancient Chinese Political Thought*, 179

²⁹ Nykypäivän määritelmien mukaan Sun Zin kaltaiset sodankäynnin klassikot sijoittuisivat paremminkin sotastrategian tai operaatiotaidon tasolle, joskin niissä käsitellään myös valtio- ja suurstrategiatasojen teemoja.

min tai konstruktivismiin edustajaksi.³⁰ Tietynlaisesta uhmakkuudesta huolimatta ainakaan vielä kyse ei siis ole maailmanpoliittisen teorian uudistamisesta tai kokonaan uudelleen teorianperinteen laatimisesta, vaan lähinnä kiinalaisen näkökulman huomioonottamisesta.

Kalifornian yliopistosta (UCLA) tohtoriksi valmistunut Yan Xuetong on Qinghua-yliopiston (translitteroidaan usein myös *Tsinghua*) professori ja kenties Kiinan tunnetuin maailmanpolitiikan tutkija. Tutkijana Yan sanoo kannattavansa ”tieteellistä objektivismia”. Hänen tutkimustensa tavoitteena ei siis ole luoda erityistä kansainvälisten suhteiden kiinalaista koulukuntaa, vaan hän analysoi maailmaa länsimaisten teorianperinteiden (realismin, liberalismiin ja konstruktivismiin) näkökulmista kannattaen itse realismia.

Koska Yan pitää realistisen teorianperinteen viitekehystä toimivana, hän haluaa työllään tuoda Kiinan historian ja kiinalaisen filosofian annit lähinnä vahvistamaan ja monipuolistamaan realismiin teoriaa. Lisäksi hän haluaa lisätä kansainvälisen politiikan ymmärrystä yleisesti, tehden vertailevaa tutkimusta Kiinan ja länsimaiden poliittisten historioiden välillä. Yanin ja hänen ympärilleen kertyneen tutkijayhteisön kannattamaa lähestymistapaa on kutsuttu yleisesti ”Qinghuan menetelmäksi”.³¹

Yanin kiinnostus ei ole kuitenkaan puhtaasti akateemista, sillä hän pyrki tutkimuksillaan myös hahmottelemaan suurstrategiaa Kiinan nousua varten. Tässä hänet kategorisoidaan tyypillisesti kuuluvan Kiinan ”haukkoihin” tai neokonservatiiveihin. Qinghuan yliopiston ohella Yan on työskennellyt muun muassa tunnetussa kiinalaisessa ajatushauto-

mossa CICIR:ssa (*Chinese Institution for Contemporary International Relations*), joka on ollut keskeisesti mukana laatimassa Kiinan ulkopolitiittisen linjan suuntia ja käsitteitä. Hänen on arvioitu vaikuttaneen vahvasti esimerkiksi Kiinan 1990-luvun lopulla julistaman ”uuden turvallisuuskäsitteen” (*Xin anquanguan*) laatimiseen.³² Yanin ajattelua kannattaa siis seurata, sillä se saattaa säteillä yllättävästi myös Kiinan ulkopoliittiseen strategiaan.

Realismin koulukunnissa Yan tulee lähemmäs klassista, *morgenthaulaista* realismia kuin nykyään trendikästä neorealismia. Hän arvioi kansainvälisen järjestelmän anarkistisen luonteen kumpuavan järjestelmän sijaan ihmisluonnon sisäisistä vaistoista ja peloista, jotka ovat pysyneet muuttumattomina läpi historian. Siten myös poliittisen realismin syvimät lainalaisuudet ovat universaaleja ja pätevät ajasta ja paikasta riippumatta. Yllä kuvailtu itäisen Zhoun anarkistinen toimintaympäristö sopii Yanin mielestä erinomaisesti realismiin teorian koekentäksi; eräänlaiseksi empiiriseksi aineistoksi, josta voidaan ammentaa lisää tukea teorian oletuksille. Mutta myös samasta ympäristöstä noussut, ja aikakauden haasteisiin vastauksia etsinyt poliittinen filosofia tarjoaa Yanin mukaan ratkaisuja edelleen nykypäivänkin ongelmiin.

Kirjoituksissaan Yan lajittelee itäisen Zhoun filosofeja nykyaikaisiin kategorioihin ilman häivääkään historismista. Hän pitää esimerkiksi Kungfutsea liberaalina institutionalistina, kun taas Xunzi ja Han Fei³³ ovat hänestä ilmiselviä realisteja. Samaan tapaan Yan rinnastaa ongelmitta itäisen Zhoun läänitysvaltiot nykypäivän kansallisvaltioihin, ja näiden läänitysvaltioiden välisen dynamiikan nyky-

³⁰ Qin, Yaqing (2009) *Development of International Relations Theory in China*, 192-194

³¹ Yan, Xuetong (2013) *Pre-Qin Philosophy and China's Rise Today*, 199-204. (Yanin teoksista on julkaistu englanniksi artikkelikokoelma *Ancient Chinese Thought, Modern Chinese Power*)

³² Cunningham-Cross, Lindsay (2014) *A Realist Never Changes His Spots*, 36-37

³³ Han Feizi (n. 280–233 eaa.) oli *legalistisen* koulukunnan tärkeimpiä filosofeja. Legalismi oli aikakautensa ”realistinen” koulukunta, joka painotti vahvaa valtiovaltaa ja kovia rangaistuksia kungfutselaisen moraalisen johtamisen sijaan.

ylivaltaan. Tyranni toimii mielivaltaisesti materiaalisten intressiensä vietävänä, eikä hänellä ei ole siten lainkaan luotettavia liittolaisia tai ystäviä. Tyrannin johtama valtioidenvälinen järjestelmä ei ole koskaan vakaalla pohjalla, vaan odottaa aina romahtamista.³⁸

Seuraava vaihtoehto on hegemonia, joka ei toimi täysin ennalta arvaamattomasti, eikä hegemoni luota auktoriteetissaan vain raakaan voimaan. Päinvastoin, hegemoni saattaa retoriikassaan peräti esittää olevansa hyvällä asialla. Hegemonisessa valtioidenvälisessä järjestelmässä normeja kunnioitetaan jotenkuten ja hegemoniin luotetaan siinä määrin, että sillä on jo useita liittolaisia. Hegemoninen järjestelmä on siten huomattavasti tyranniaa vakaampi, joskin sielläkin sattuu toistuvia konflikteja, sillä hegemonilla ei ole koskaan kaikkien valtioiden varauksetonta kannatusta.³⁹

Kaikista optimaalisin vaihtoehto on Yanin Xunzin tulkinnan mukaan valtioidenvälinen järjestelmä, joka on keskittynyt inhimillisen auktoriteetin ympärille. Inhimillisen auktoriteetin luotsaama valtio loistaa moraalisella ylivoimallaan, keräten sekä muiden valtioiden luottamuksen että myös ihailun ja kunnioituksen, ja siten myös sen ympärille rakentunut valtioidenvälinen järjestelmäkin toimii oikeudenmukaisesti, yhteisiä normistoja ja säännöstöjä mukaillen. Inhimilliseen auktoriteettiin perustuvan valtion ei tarvitse olla pinta-alaltaan tai väestöltään suuri, eikä se tavoittele laajentumista tai muiden alistamista. Sen ei tarvitse, koska sillä ei ole vihollisia, vaan päinvastoin, se paremminkin vetää kuin itsestään puoleensa maailman viisaimmat ja innovatiivisimmat ihmiset.⁴⁰

Inhimillisen auktoriteetin valta järjestelmässä ei perustu sotilaalliseen tai taloudelliseen ylivoimaan vaan *poliittiseen* valtaan: oikeudenmukaisesti ja moraalisesti johtavaa valtiota kunnioitetaan niin paljon, että sen tahto toteutuu kuin itsestään. Jotta teoria ei kuitenkaan jäisi puhtaasti kungfutselaisen filosofian idealistiselle tasolle kaivaa Yan myös reaaliolollisempaa tukea ajatukselleen tunnetusta strategiaklassikosta, *Sotivien valtioiden juonittelut* (*Zhanguo Ce*, engl. *Stratagems of the Warring States*), jossa esitellään läänitysvaltioiden strategioita ja juonia niiden tavoittelussa hegemonista asemaa itäisen Zhoun kaotuksessa ympäristössä. Teosta on pidetty perinteisesti varsin raadollisena ja peräti *machiavellilaisena* oppaana, mutta Yan arvioi sen pitävän sisällään myös maailmanpolitiikan muuttumattomia periaatteita ja lainalaisuuksia.

Näennäisestä raadollisuudestaan huolimatta myös *Juonittelut* vaikuttavat Yanin mukaan tukevan ajatusta, jonka mukaan poliittinen valta on tärkein lähtökohta voimakkaaksi valtioksi kehittämisessä. Valtion tulee kyllä vahvistaa taloudellinen pohjansa ja hyödyntää – hieman länsimaisten geopolitiikan klassikoiden ajatusten kaltaisesti – tarkasti maantieteellisen ympäristönsä suomat etuudet. Mutta poliittinen valta, joka rakentuu luottamuksesta ja laadukkaista ihmisresursseista, on tärkein, sillä vain poliittisella vallalla voidaan todella mobilisoida esimerkiksi liittolaisuusuhuita.⁴¹

Kiinalaiset maailmanpolitiikan tutkijat ovat esitelleet 2000-luvulla ”kokonaisvaltaisen kansallisen voiman” (CNP, *comprehensive national power*, kiin. *Zonghe guoli*), jonka pitäisi olla universaalisti pätevä mittayksikkö valtioiden vallan mittaamiselle. Toisin kuin esimerkiksi *Correlates of War* –projektin käyttämä mittayksikkö ”Composite Index of National Capacity” (CINC), joka mittaa ainoas-

³⁸ Yan, Xuetong (2013) *Xunzi's Interstate Philosophy*, 89-91

³⁹ *ibid.* 84-91

⁴⁰ *ibid.* 87-88

⁴¹ Yan, Xuetong (2013) *Hegemony in Stratagems*, 114-142

taan niin kutsuttuja ”kovan voiman” tekijöitä, CNP yrittää ottaa mukaan myös ”pehmeän” ja poliittisen vallan.⁴² Myös Yan kannattaa CNP-käsitteen käyttöä, ja tukeutuen edellä kuvailtuihin Xunzin ja *Juonittelujen* ajatuksiin, hän esittää sille omanlaisensa, tieteelliseltä kalskahtavan kaavan:

$$CP = (M + E + C) \times P^{43}$$

Yanin laatiman kaavan mukaan sotilaallinen (M), taloudellinen (E) ja kulttuurinen (C) valta ovat vallan muotoja, jotka saavat merkityksensä vasta poliittisen vallan (P) mobilisoina. Ne ovat vain *valtaresursseja*, mutta vasta poliittinen valta on todella *toimeenpanevaa* valtaa, joka saa valtaresurssit liikkeelle. Kaavallaan Yan kääntää siis yleisesti hyväksytyt käsitykset talouden suurimmasta merkityksestä pääläelleen. Esimerkiksi Paul Kennedyn järkälemäisen historiateoksen *The Rise and Fall of Great Powers* keskeisin argumentti oli että, suurvallat romahtavat vasta kun niiden taloudellinen pohja ei riitä enää kannattelemaan laajaksi levittäytyneitä sotilaallis-poliittisia intressejä.⁴⁴

Yan näkee suurvaltojen nousun ja tuhon kuitenkin perustuvan ensisijassa poliittiseen valtaan, minkä johdosta hän esittää vastaesimerkkinä Neuvostoliiton romahduksen tapahtuneen juuri sen sisä- ja ulkopoliittisen heikkouden seurauksena. Neuvostoliitto oli vielä 1980-luvun lopullakin sekä taloudellisesti että sotilaallisesti maailman toiseksi merkittävin supervalta. Sen poliittinen valta oli kuitenkin hyvin heikko, mikä teki siitä myös heikon kokonaisvaltaisen kansallisen voiman mittareilla. Neuvostoliitto ja sen koko mahtava liittolaisjärjestelmä luhistui

yhdessä nopeassa rymähdyksessä, koska se ei kehittänyt valtaansa kokonaisvaltaisesti.⁴⁵

Yhdysvallat on puolestaan Yanin arvion mukaan säilyttänyt kulttuuriset, sotilaalliset ja taloudelliset valtaresurssinsa, mutta sen sisä- ja ulkopoliittinen valta kokivat merkittävän kolauksen George W. Bushin unilateraalisen politikoinnin vuosina. Liittoutumien – erityisesti läntisten – usko ja luottamus olivat koe- tuksilla varsinkin Irakin vuoden 2003 sodan jälkiselvittelyissä, mikä on rajoittanut Yhdysvaltojen kykyä mobilisoida ystäviään suunnitelmiansa taakse entiseen tapaan.⁴⁶

Periaatteessa Yanin käsitykset sekä poliittisesta vallasta että myös inhimillisen auktoriteetin johtamasta järjestelmästä vaikuttavat olevan varsin lähellä esimerkiksi Joseph Nyen kehittämää ”pehmeän vallan” (*soft power*) käsitettä. Nyen määritelmän mukaan pehmeä valta on valtaa, jolla valtio saa muut valtiot haluamaan ja toteuttamaan omia päämääriään ilman suostuttelua tai pakottamista.

3.4. Moraalinen realismi nyky-Kiinan ideologiana?

Yanin työstä ja *ylibistoriallisesta* otteesta voi olla montaa mieltä, ja suomalaisen politiikan- tutkimuksen keskuudessa sitä todennäköisesti pidettäisiin peräti naiivina. Sillä onko Yanin työ tieteellisesti järkevää tai ansiokasta ei ole vaikutusta tosiasiaan, että edellä esitellyistä Zhou-kauden aineksista hän ammentaa oman maailmanpoliittisen teoriansa, niin kutsutun *moraalisen realismin*. Moraalisen realismin teesien pohjalta Yan esittää näkemyksensä myös Kiinan johdon uudeksi strategiksi sekä pysyvästi vakaan kansainvälisen järjestelmän pystyttämiseksi.

⁴² Hu, Angang & Men, Honghua (2004) *The Rising of Modern China: Comprehensive National Power and Grand Strategy*

⁴³ CP = kokonaisvaltainen kansallinen voima, M = sotilaallinen voima, E = taloudellinen valta, C = kulttuurinen valta, P = poliittinen valta.

⁴⁴ Kennedy, Paul (2000) *The Rise and Fall of Great Powers*

⁴⁵ Yan, Xuetong (2013) *Xunzi's Interstate Philosophy*, 78-79

⁴⁶ *ibid.*, 101

Kuten ylempänä on todettu, Yanin teoria ei edusta strukturaalista realismia, jossa järjestelmän luonne pakottaa valtiot toimimaan turvallisuusdilemman ja valtatasapinon lakien mukaisesti. Yanin moraalisisessa realismissa järjestelmän valtiot päinvastoin vaikuttavat merkittävästi järjestelmän luonteeseen ja erityisesti valtiojohdon eettinen luonne on ratkaisevassa asemassa. Yan arvioi Xunzin laatiman kolmijaon – tyrannia, hegemonia ja inhimillinen auktoriteetti – sopivan kuvaamaan myös nykyaikaista, koko maailman kattavaa kansainvälistä järjestelmää, joka on Yhdysvaltain poliittisen ideologian ja järjestelmän vuoksi luonteeltaan hegemoninen. Yhdysvallat ei siis tyrannin tapaan johda ainoastaan sotilaallisella pelotteellaan, mutta se on myös kaukana inhimillisestä auktoriteetista, koska ei kerää koko järjestelmän varauksetonta ihailua puoleensa, eikä itsekään kunnioita kaikkia järjestelmän normeja ja säännöksiä.

Koska valtion eettisellä luonteella on suuri merkitys, ei Kiinan tule alistua passiivisesti vallitsevan järjestyksen vietäväksi, vaan se voi lähteä muovaamaan kansainvälistä järjestelmää paremmaksi ja oikeudenmukaisemmaksi. Yanin mukaan Kiina ei voi kuitenkaan seurata perinteistä historiallista kehityskulkua ja nousta kilpailevaksi hegemoniksi; maailma muuttuisi silloin kahden hegemonin taistelukentäksi, mikä veisi ihmiskunnan vain uuteen kylmään sotaan. Toisaalta Kiina ei voi myöskään korvata Yhdysvaltojen hegemoniaa omalla hegemoniallaan, koska kansainvälisen järjestelmän luonne ei muuttuisi miksikään. Niinpä Yan asettaa Kiinan tavoitteeksi, ei vähempää, kuin inhimillisen auktoriteetin aseman saavuttamisen.⁴⁷

⁴⁷ Yan, Xuetong (2013) *Pre-Qin Philosophy and China's Rise Today*, 204

Yan esittää moraalisen realismin teoriaansa vedoten, että Kiinan suurstrategiassa on otettava lähtökohdaksi kokonaisvaltaisen kansallisen voiman kehittäminen. Talous on ollut Kiinan johdon ensimmäisenä prioriteettina jo vuosikymmeniä, eikä sotilaallisen voiman kehittämistäkään ole laiminlyöty. Tämän päivän Kiina herättääkin laajaa kunnioitusta talouskasvullaan ja kykenee myös ulottamaan taloudellisen vaikutusvaltansa lähes kaikkialle maailmaan.⁴⁸

Kiinan globaali poliittinen vaikutusvalta on kuitenkin hyvin heikko, mikä heikentää myös Kiinan kokonaisvaltaisen kansallisen voiman aivan liian matalaksi. Yanin mukaan Kiinan onkin nyt siirryttävä seuraavaan vaiheeseen, jossa aletaan etsiä oikeita liittolaissuhteita nykyisten kauppa- ja taloussuhteiden sijaan ja kunnioitetaan kansainvälisiä sopimuksia ja instituutioita suoraselkäisesti. Samaan aikaan rakennetaan Kiinasta itsestään yhteiskuntaa, jota ihailaan *riippumatta* sen taloudellisesta ylivallasta. Näin Kiinasta muodostuu ennen pitkää inhimillinen auktoriteetti kuin itsensä.⁴⁹

Yan ei käsittele erityisen laajasti sitä, mihin suuntaan Kiinan pitäisi muovata kansainvälistä järjestelmää. Hän kuitenkin lähtee liikkeelle osin edellä kuvailuista kungfutselaisuudesta ammentavista lähtökohdista, joiden mukaan kansainvälisen järjestelmän tulisi olla jossain määrin hierarkkinen kokonaisuus. Suurvalloilla tulee olla tiettyjä erioikeuksia – kuten oikeus ydinaseisiin – jotka ovat pois suljettuja pienemmiltä valtioilta, mutta samalla Yan korostaa myös suurvaltojen vastuuta. Niiden tulee siis ottaa suurempi vastuu globaaleista kysymyksistä ja pidettävä huolta heikompien maiden oikeuksista.⁵⁰

⁴⁸ Yan, Xuetong (2013) *Hegemony in Stratagems*, 142-144

⁴⁹ Yan, Xuetong (2013) *Pre-Qin Philosophy and China's Rise Today*, 216-221

⁵⁰ *ibid.*

4. Zhao Tingyang ja *Tianxia*-järjestelmä

Yan Xuetongin visioima optimaalinen kansainvälinen järjestelmä rakentuisi inhimillisen auktoriteetin ympärille, mutta Yan ei avaa sen johtaman järjestelmän sisäistä rakennetta erityisen tarkasti. Hän vaikuttaa olettavan, että kun inhimillinen auktoriteetti nousee maailman johtoon järjestyvät asiat kuin luonnostaan. Yanin lisäksi monet muutkin kiinalaiset tutkijat ovat pohtineet kansainvälisen järjestelmän uudistamista kiinalaisista lähtökohdista. Heistä tunnetuimpiin ja laajaa keskustelua herättäneisiin lukeutuu Zhao Tingyang.

Zhao ei ole varsinainen maailmanpolitiikan tutkija, vaan hänet luokitellaan usein paremminkin poliittisen filosofian tutkijaksi. Zhaon työ ei ole siten tarkkaan ottaen maailmanpolitiikan tai strategian tutkimusta, mutta hän kuitenkin visioi kansainvälisen järjestelmän uudelleenorganisoinnista kiinalaisen ajattelutradition mukaisesti, mikä tuo hänen työnsä hyvin lähelle myös näitä opinaloja.

Zhaon mukaan nykypäivän maailma on ”hobbseilaisen” kaoottinen, ellei peräti anarkistinen, ja sitä riivaavat moninaiset konfliktit ja sodat. Hän esittää nykymaailman ongelmien nousevan siitä, että kansainvälinen järjestelmä on rakentunut länsimaisen, kansallisvaltiokeskeisen mallin ympärille. Kansallisvaltiot ja niiden välinen kamppailu tulevat myös aina riivaamaan maailmaa, eikä Zhao usko tilanteen paranevan esimerkiksi kansainvälisen yhteisön (*international society*) jalostumisella. Jotta maailma rauhoittuisi ja vakaantuisi on kansallisvaltioon perustuva järjestelmä ylitettävä mallilla, jollaisen Zhao löytää esikeisarillisen Kiinan historiasta.⁵¹

⁵¹ Zhao, Tingyang (2010) *Tianxia Tixide Xiandai Qishi*

Kiinan historia on kehittynyt erilaisia polkuja pitkin kuin länsimainen historia, ja siten myös kiinalainen poliittinen ajattelu ja sen käsitteistö eroavat merkittävästi länsimaisesta. Zhaon mukaan länsimainen poliittinen ajattelu lähtee historiallisesti liikkeelle *poliksen* ja *tasavallan* ideoista, jotka painottavat yksilön ja suvereenin valtion oikeuksia. Tämän seurauksena myös länsimaisessa kansainvälisessä politiikassa ajatellaan aina yksilön ja valtion kautta, jolloin korkein mahdollinen ylätaso on ”kansainvälisyys” ja valtioiden väliset suhteet. Globalisaatio on kuitenkin tuonut mukanaan ilmiöitä, joihin kansainvälisyyden ja valtiokeskeisyyden tasot eivät kykene enää vastaamaan.⁵² Päinvastoin kansainvälisyys vaikuttaa paremminkin aiheuttavan enemmän ongelmia kuin ratkaisuja, ja ”epäonnistuneen valtion” (*failed state*) ongelman sijaan nykykehitys on pahimmassa tapauksessa johtamassa ”epäonnistuneeseen maailmaan”.⁵³

Zhaon mukaan muinaisen Kiinan poliittinen ajattelu ei ole pohjautunut ajatukseen itsenäisistä yksilöistä tai valtioista. Kiinalaisessa poliittisessa ajattelussa on tavoiteltu yksilöllisten vapauksien sijaan koko yhteisön hyvää ja vakautta, minkä seurauksena pienin yksikkö on yksityishenkilön sijaan perhe ja suvereenin valtion sijaan yhteiskunta. Tämän näkökulman mukaan korkeimmaksi ylätasoksi ei kiinalaisessa poliittisessä ajattelussa muodostu kansainvälisyys, vaan *maailma*.⁵⁴

Alkuun epäselvältä vaikuttavan ajatuksen avaamiseksi on perehdyttävä hieman siihen Kiinan historialliseen periodiin, johon Zhao pohjaa teoriansa. Toisin kuin Yan, Zhao ei rakenna teoriaansa ainoastaan muinaisten filosofien ajatuksiin pohjautuen. Hän ottaa esikuvakseen kokonaisen läntisen Zhoun (1046–771 eaa.) alkuaikana vallinneen hallin-

⁵² *ibid.*

⁵³ Zhao, Tingyang (2009) *A Political World Philosophy in terms of All-under-heaven (Tian-xia)*, 5

⁵⁴ Zhao, Tingyang (2010) *Tianxia Tixide Xiandai Qishi*

tojärjestelmän, joka kukoisti ennen kuin läänitysvaltiot itsenäistyivät ja ennen kuin Zhoun hovi menetti ylivaltansa. Tuolloin mitä moninaisimmat heimot, yhteisöt ja kulttuurit asuttivat Pohjois-Kiinan tasankoa ja valtaan nousseen Zhoun oli kehitettävä järjestelmä, jolla se pystyisi hallitsemaan ja vaikuttamaan tämän sekavan kokonaisuuden.

Zhou-dynastian ratkaisu oli pystyttää niin kutsuttu *fengjian*-järjestelmä, joka muistuttaa jossain määrin keskiajan Euroopan feodalismia. Fengjianissa Zhou-kuninkaat hallinnoivat suoraan omaa keskusvaltiotaan, mutta perustivat Pohjois-Kiinan tasangolle autonomisia läänitysvaltioita, jotka saivat olla omissa poliittisissa ratkaisuissaan pitkälti itsenäisiä. Niiden tuli kuitenkin vannon viime kädessä uskollisuutta Zhou-dynastialle ja esimerkiksi tukea sitä sen sotilaallisissa kampanjoissa. Dynastia muodosti siis eräänlaisen laajan kulttuuripiirin, johon sen ulkopuoliset saivat halutessaan liittyä, kunhan hyväksyivät Zhou-kuninkaiden ylivalan.⁵⁵

Tätä läntisen Zhou-dynastian aikaista maailmaa Zhao kutsuu nimellä *Tianxia*, joka tarkoittaa suomennettuna kutakuinkin ”kaikki taivaan alla”, mutta joka on luettavuuden vuoksi käytännöllistä kääntää tässä esimerkiksi *Taivaanpiiriksi*. Zhaon – epäilemättä romantisoitun – käsityksen mukaan koko maailman, kaiken taivaan alla, ajateltiin kuuluvan yhtenäiseen Zhoun johtamaan kulttuurialueeseen, jolla ei ollut ulkoisia rajoja, eikä varsinaista keskitettyä ideologiaa. Monenlaiset kulttuurit, uskonnot ja hallintojärjestelmät yhtyivät siis Taivaanpiirissä toisiinsa kuin risteävät joet, eikä Taivaanpiiriin syntynyt erilaisuutta, toiseutta tai vääräoppisuutta. Taivaanpiiriä hallinnoivan Zhou-dynastian ydinkäsite oli *harmonia*, jonka mukaan ”har-

moninen erilaisuus” oli parempi, kuin pakotettu ja tukahdutettu yhtenäisyys.⁵⁶

Zhaon mukaan Taivaanpiiri oli tarkoitettu kaikille silloisen Kiinan heimoille ja valtioille. Se piti sisällään kaiken, eikä rajannut ketään ulkopuolelleen. Samalla se pyrki kaikkien jäseniensä tasa-arvoiseen kohteluun ja kollektiiviseen hyvinvoinnin jakamiseen. Järjestelmän pääyksiköt – läänitysvaltiot – saivat olla sisäpoliittisissa ratkaisuissaan varsin autonomisia, ja vasta suuremmat valtioiden väliset konfliktit tuotiin keskusvallan – Zhou-kuninkaan – konsultoitavaksi. Ihmiset saivat myös liikkua vapaasti Taivaanpiirin sisällä, joten rajatun valtion tai ”kansakunnan” käsitettä ei ymmärretty.⁵⁷

Taivaanpiirin keskellä sijainnut keskusvaltio valvoi että Taivaanpiirin resurssit jaettiin oikeudenmukaisesti, ja ettei yksikään läänitysvaltio päässyt esimerkiksi monopolisoimaan jokia tai muita luonnonmuodostumia itselleen. Auktoriteettinsa tukena keskusvaltiolla oli oikeus suurimpaan ja vahvimpaan armeijaan, mutta sen ylivalan tasapainottamiseksi myös pienemmät läänitysvaltiot saivat ylläpitää omia, joskin huomattavasti heikompija armeijoitaan. Jos keskusvaltio ryhtyi tyranniseksi, saattoivat feodaalivaltiot yhdistyessään kaataa sen.⁵⁸

Lyhyesti yksinkertaistettuna Zhaon esittämä Taivaanpiirin järjestelmä oli uniikki hallinnollinen kokonaisuus, johon suvereenin kansallisvaltion käsitettä ei kerrassaan saa sovitettua. Toisin kuin antiikin kreikan *politikset*, Zhou-dynastia joutui Zhaon mukaan perustamisestaan lähtien ajattelemaan ”globalisti” valtiosuvereeniuskysymysten sijaan, ja siksi sen keskuudessa kehittyi *maailmallinen* ajattelu *kansainvälisen* ajattelun sijaan.

⁵⁵ Hyvän yleiskuvauksen *fengjian*-järjestelmästä on esittänyt esimerkiksi Li, Feng (2006) *Landscape and Power in Early China: The Crisis and Fall of the Western Zhou 1045-771 BC*

⁵⁶ Zhao, Tingyang (2010) *Tianxia Tixide Xiandai Qishi*
⁵⁷ *ibid.*

⁵⁸ Zhao, Tingyang (2010) *Tianxia Tixide Xiandai Qishi*

4.2. Taivaanpiiri nykymaailman ongelmien ratkaisijana

Tämän läntisen Zhou-dynastian aikaisen järjestelmän, tai paremminkin siitä rakentamansa idealisaation, Zhao asettaa vasten nykyaikaista, kansallisvaltioihin ja niiden välisiin rajoihin perustuvaa kansainvälistä järjestelmää. Vaikka nykypäivän *westafjalainen* kansainvälinen järjestelmä muodostaakin maantieteellisesti koherentin kokonaisuuden, se ei ole edellä kuvaillun, kiinalaisen näkökulman mukainen maailma käsitteen psykologisessa merkityksessä, sillä Taivaanpiiri vaatii koko kansan hyväksynnän ja siunauksen.⁵⁹

Nykypäivän kansainvälinen järjestelmä ei ole universaalisti hyväksytty, eikä se suvaitse erilaisuutta ja monimuotoisuutta samaan tapaan kuin Zhou-dynastian aikainen Taivaanpiiri. Zhao kritisoii vahvasti nykyjärjestelmää, jossa Yhdysvallat ja muut länsimaat yrittävät pakottaa omat ideologiset valintansa esimerkiksi demokratiasta ja ihmisoikeuksista muun maailman ylle, ja hyväksyvät moninaisuuden vain hammasta purren.

Nykyaikaisesta kansainvälisyydestä on Zhaon mukaan kyettävä siirtymään Taivaanpiirin kaltaiseen maailmaan; yhtenäiseen ja universaaliin järjestelmään, jonka säännöt ja instituutiot kaikki hyväksyvät. Vaikka yhteneväisyydet Immanuel Kantin *Ikuisessa rauhassa* visioimaan vapaiden tasavaltojen liittoon ovat huomattavat, ottaa Zhao ajatuksesta etäisyyttä, koska Kantin suunnitelma säilyttäisi edelleen kansainvälisyyden ja suvereenit valtiot rajoineen. Zhaon utopiana on paremminkin esimerkiksi englantilaisen koulukunnan kaavailema maailmanyhteisö (*world society*), jossa erilaisuus saisi kukoistaa harmonisesti kuten läntisen Zhoun kulttuuripiirissäkin.

⁵⁹ Zhao, Tingyang (2009) *A Political World Philosophy in terms of All-under-heaven (Tian-xia)*, 8-9

Kuten Zhou-dynastian aikaisessa Taivaanpiirissä, myös tässä maailmanjärjestelmässä olisi luonnollisesti keskus jolla olisi mandaatti valvoa harmonian säilymistä. Nykypäivän kansainvälisen järjestelmän heikkona ja tehottomana ”keskuksena” on YK, jota Zhao pitää paremminkin valtioiden ”poliittisena kauppapaikkana”. Jo Yhdistyneiden kansakuntien nimi antaa itsessään ymmärtää, että järjestö ajaa koko maailman asioiden sijaan vain kansakuntien asiaa ja ylläpitää siten kansallisvaltioiden välistä, eroja ja vastakkainasetteluja tukevaa järjestelmää. Zhaon vertauksen mukaan YK, joskin demokraattinen, on kuin antiikin kreikkalaisen demokratiakeskustelun tyysija, *agora*, ilman *polistaan*, eli yhteistä kokonaisuutta, jonka nimeen kaikki vannoisivat.⁶⁰

Zhao ei juuri käsittele sitä, mikä tai kuka muodostaisi uuden Taivaanpiirin keskuksen, mutta hänen mukaansa keskusvaltion paikka on auki mille tahansa kandidaatille, joka noudattaa moraalisia hyveitä.⁶¹ Näennäisestä avoimuudesta huolimatta hänen teoriansa kuljettaa väistämättä ajatukset Kiinaan, joka olisi muinaisena ”keskuksen valtakuntana”⁶² ainakin monen kiinalaisen mielestä varmasti luonnollinen maailman rauhoittaja ja keskipiste uudelle Taivaanpiirille.

Zhaon filosofinen pohdinta ja kirjallinen tyyli poikkeavat huomattavasti Yanin ”tieteellisestä” realismista. Hänen idealisoitu ja kaunisteltu versionsa Zhou-dynastian todellisuudesta onkin saanut osakseen myös paljon kritiikkiä, jonka mukaan Zhao on muun muassa ymmärtänyt väärin klassisten kiinalaisten filosofien ajatuksia tai vertaillut Kiinan ja Euroopan poliittisia järjestelmiä epärehellisesti toisiinsa. Teoriaa kärkkäästi kritisoitunut William Callahan on nähnyt Taivaan-

⁶⁰ *ibid.* 16-17

⁶¹ Zhao, Tingyang (2006) *Rethinking Empire from a Chinese Concept “All-under-heaven” (Tian-xia)*, 32

⁶² Kiinan kiinankielinen nimi, *Zhongguo*, tarkoittaa ”keskuksen valtakunta”.

piirin myös puolustelevan Kiinan sisäpoliittista järjestelmää, jossa yksilön oikeudet jätetään kaikkietävän keskuksen vallan alle.⁶³

Arvioitaessa Zhaon teoriaa ei tärkeää jälleen kuitenkaan ole se, kuinka loogisia hänen argumenttinsa ovat tai kuinka ontuvaa historiantutkimusta hän on tehnyt. Olennaisempia ovat hänen esittämänsä teorian vaikutukset maailmanpolitiikasta ja erityisesti Kiinan suurstrategiasta käytävään keskusteluun.

Zhao korostaa ymmärtävänsä itsekin Taivaanpiirinsä utopistisuuden. Taivaanpiiri on lähinnä filosofinen konstruktio, eikä Zhaolla filosofina ole edes kompetenssia arvioida sitä, miten se toteutettaisiin käytännössä, mutta hänestä Taivaanpiirin kaltainen ”mielikuvituksellinen poliittinen ajattelu” herättää aina ajatuksia ja keskustelua, mikä heijastuu väistämättä myös ”todellisen politiikan” ratkaisuihin.⁶⁴ Juuri tämän vuoksi lännessäkin tulisi olla kiinnostuneita Zhaon Taivaanpiirin kaltaisesta teoretisoinnista.

5. Idästä nouseva inhimillinen auktoriteetti

Zhaon ja Yanin visiot kansainvälisestä järjestelmästä eroavat sekä lähtökohdiltaan että toteutuksiltaan merkittävästi toisistaan. Toinen (Yan) säilyttäisi valtiokeskeisen mallin, mutta vakauttaisi sen anarkian inhimillisellä auktoriteetilla, jonka puoleen kaikki valtiot kumartaisivat. Toinen (Zhao) taas korvaisi kansallisvaltiot ja rajat kokonaisella maailmalla, jossa erilaisuus ja monimuotoisuus käännettäisiin vahvuudeksi, ja jonka vakautta valvottaisiin epämääräisestä keskuksesta käsin. Lähestymistapojen eroista huolimatta molempien teorioiden yhteisenä tavoitteena on rauhoittaa länsimaisissa maailmanpolitiikan teorioissa ilmenevä anarkia tavalla tai

toisella, ja molemmat löytävät tähän keinoja muinaisen Kiinan poliittisesta filosofiasta. Kummatkin teoriat herättävät Kiinassa laajaa keskustelua ja siksi on mielenkiintoista pohtia missä määrin Kiinan johto seuraa esimerkiksi Yanin moraalisen realismin ajatuksia ja niistä johdettavia strategisia linjauksia.

Suurstrategian tasolla Kiinan ulkopoliittinen linja on pysynyt suhteellisen vakaana vuonna 1978 alkaneista talousuudistuksista lähtien. Tuolloin Maon seuraaja Deng Xiaoping ryhtyi kääntämään Kiinan kurssia hitaasti mutta varmasti sulkeutuneesta ja äärimaolaisesta valtiosta kohti kapitalistista ja kansainvälisesti avointa yhteiskuntaa. Antagonistisen ja luokkataisteluhenkisen maailmankuvan sijaan Kiina ryhtyi tekemään taloudellista yhteistyötä kaikkien halukkaiden tahojen kanssa sekä vapauttamaan aste asteelta maan poliittista ja taloudellista järjestelmää.⁶⁵

1970-luvun lopulla alkanut ”uudistusten ja avautumisen” linja kodifioitiin 1990-luvun alussa epävirallisesti ”matalan profiilin strategiaksi” (*Keeping a Low Profile*). Strategian mukaan Kiinan tulisi keskittyä kehittämään talouttaan rauhassa ja edistää kaikin toimin vakaata sisä- ja ulkopoliittista toimintaympäristöään. Sen tulisi siis solmia taloudellisesti suhteita kaikkialle maailmaan välttämättä kuitenkin varsinaista liittoutumista. Maailmanpoliittisissa selkkauksissa Kiina pitäytyisi mahdollisimman puolueettomana taka-alalla ja välttäisi johtavan aseman ottamista missään kysymyksessä. Kiina ei myöskään puuttuisi toisten suvereenien valtioiden sisäisiin asioihin, eikä kauppaisi kenellekään omaa ideologiaansa tai omia poliittisia ratkaisujaan.⁶⁶ Ei sillä enää kaupattavaa ideologiaa ollutkaan, koska kommunismista oli käytännössä luovuttu, ja sen tilalle oli jäänyt epä-

⁶³ ks. esim. Callahan (2008) *Chinese Visions of World Order: Post-Hegemonic or a New Hegemony?*

⁶⁴ Zhao, Tingyang (2010) *Tianxia Tixide Xiandai Qishi*

⁶⁵ Gill, Bates (2010) – *Rising Star: China's New Security Diplomacy*, 2-4

⁶⁶ Glaser, Bonnie S. Ja Medeiros, Evan S. (2007) – *The Changing Ecology of Foreign Policy-Making in China: The Ascension and Demise of the Theory of "Peaceful Rise"*, 305

määräisillä korulauseilla piiloteltu ideologinen tyhjiö.

Matalan profiilin strategian voi sanoa toimineen varsin hyvin. Kiinan talous on kehittynyt huimaa vauhtia ja Kiina on antanut vahvempien valtioiden, erityisesti Yhdysvaltojen, pitää huolta kansainvälisen järjestelmän turvallisuuskysymyksistä; myös siellä, missä Kiinan omat intressit ovat olleet huomattavat. Kiinan on esimerkiksi sanottu ironisesti voittaneen Irakin vuoden 2003 sodan, sillä sen valtionyhtiöt ovat sijoittaneet maahan yli 10 miljardia dollaria sodan päättymisen jälkeen.⁶⁷ Vuonna 2014 Barack Obama kritisoikin Kiinaa ”vapaamatkustajaksi”, joka nauttii muiden valtioiden ylläpitämän turvallisuusrakenteen hedelmistä osallistumatta itse juuri lainkaan.⁶⁸

Toisaalta, vaikka Kiinan kehitys onkin edennyt mutkattomasti, ovat monet kyseenalaistaneet kiinalaisen suurstrategian olemassaolon. Näiden näkemysten mukaan Kiina on varsinaisen strategian sijaan lähinnä reagoinut pragmaattisesti ja tilannekohtaisesti esiin nousseisiin haasteisiin uudistuksiaan toteuttaessaan. Kiinan päämääränä on ollut pitää kommunistinen puolue vallassa tukemalla talouskasvua ja niinpä se on tarttunut lähes mihin tahansa toimivaksi havaitsemaansa taktiikkaan, joka edistää tätä päämäärää. Kiinan ulkosuhteita pitkään tutkineen Robert Sutterin mukaan Kiina on vielä yksinkertaisesti liian heikko ja epävakaa. Jo pelkästään maata johtavalla kommunistisella puolueella on täysi työ pysyä legitiimisti vallassa, eikä sen voi olettaa kykenevän ylläpitämään johdonmukaista strategiaa mikäli olosuhteet muuttuvat dramaattisesti.⁶⁹

⁶⁷ Arnold, Wayne (2014) *Despite its Investments, China Won't Feel Big Energy Pinch from Iraq*

⁶⁸ The New York Times, 9.8.2014, *The Obama Interview: China as a Free-rider*

⁶⁹ Sutter, Robert G. (2012) *Chinese Foreign Relations*, 3-15

Samaa mieltä on myös yksi tämän päivän arvostetuimmista Kiinan ulko- ja turvallisuuspolitiikan asiantuntijoista, David Shambaugh, joka arvioi kommunistisen puolueen ulospäin monoliittiselta ja raudanlujalta vaikuttavan valta-aseman olevan todellisuudessa hyvin hauras. Sutteriakin pessimistisempi Shambaugh pitää mahdollisena, että kommunistisen puolueen hallinto on peräti lähellä romahduspistettä, ja että presidentti Xi Jinping käy varsinaisen ulkopoliittisen suurstrategian noudattamisen sijaan paremmin selviytymistaistelua aikaa vastaan.⁷⁰

Eräänlaisena kompromissiratkaisuna voisi kuitenkin todeta, että Kiinalla on epäilemättä jonkinlainen hahmotelma suustrategiasta, mutta se noudattaa sitä hyvin pragmaattisesti. Sillä on siis suunta, jota kohti edetä, mutta se luopuu suunnitelman orjallisesta seuraamisesta heti jos maan vakaus tai kommunistisen puolueen valta-asema ovat uhattuina. Tästä herkkyydestä hyväksi esimerkiksi voisi nostaa kesän 2015 kurssiheilahtelut kiinalaisissa pörsseissä, joihin keskushallinto reagoi lähes paniikinomaisesti massiivisilla ostooperaatioillaan.

Niin tai näin, useampien Kiinan ulkopoliitikkää analysoivien tutkijoiden mukaan ”matalan profiilin strategiasta” ollaan Xi Jinpingin kaudella vähitellen siirtymässä ”saavutusten havittelun” (*Striving for Achievement*) strategiaan. Näiden näkemysten mukaan Kiinan johto arvioi ajan olevan kypsä aktiivisemmalle ulkopoliittiselle linjalle, mikä tuli hyvin esiin esimerkiksi Xin syksyllä 2014 pitämässä puheessa, joka valaisi Kiinan johdon ulkopoliittista maailmankuvaa. Puheessa Xi arvioi, että vaikka moninaiset riskit ja uhat ovat yhä läsnä, on kansainvälinen järjestelmä suuressa kuvassa etenemässä vakaasti ja rauhanomaisesti kohti moninapaisuutta. Xin mukaan tämä tarjoaa Kiinalle erinomaisen ”strategisen tilaisuuden” ryhtyä toteuttamaan agen-

⁷⁰ Shambaugh, David (2015) *The Coming Chinese Crackup*

daansa vahvemmin, ja nousta todelliseksi vaikuttajaksi maailman asioissa. Passiivisen ulkopoliittikan sijaan Kiina alkaisi vähitellen toteuttaa ”suurvaltapolitiikkaa kiinalaisin erityispiirtein”.⁷¹

Yan Xuetong tulkitsee itse tuoreessa artikkelissaan Xin käynnistämän ”saavutusten hahmotuksen” strategian noudattavan pitkälti hänen visioimansa moraalisen realismin teesejä. Yanin mukaan Kiina on nyt siirtämässä painopistettään talouden kehittämisestä poliittisen vallan vahvistamiseen, eli se etsii keinoja kokonaisvaltaisen kansallisen voimansa vahvistamiselle.⁷² Näin Kiina haluaa välttää Neuvostoliiton kohtalon, jossa kaikki laskettiin vain kovan voiman varaan.

Kokonaisvaltaisessa kansallisessa voimassa olisikin vahvistettavaa. David Shambaugh, joskaan ei käytä Yanin ja muiden lanseeraamaa käsitettä, toteaa artikkelissaan *The Illusion of Chinese Power*, samaan sävyyn että taloudellisesta ja sotilaallisesta kapasiteetistaan huolimatta Kiinan todellinen globaali vaikutusvalta (*influence*) on vielä hyvin vaatimatonta. Sen kasvavat sotilasmenot ja joidenkin arvioiden mukaan maailman suurin bruttokansantuote siirtävät huomion pois tosiasiaista, että Kiinalta puuttuu juuri Yanin painottamaa poliittista valtaa, jolla saadaan asioita aikaiseksi maailmassa. Shambaughin tulkinnan mukaan matalan profiilin strategian painolasti vaikuttaa edelleen: vastuuta välttelevä Kiina, joka ei ole mistään mitään mieltä ei herätä kunnioitusta, eikä saa myöskään tahtoa läpi globaaleissa kysymyksissä.⁷³

⁷¹ Swaine, Michael (2015) *Xi Jinping's Address to the Central Conference Work Relating to Foreign Affairs: Assessing and Advancing Major-Power Diplomacy With Chinese Characteristics*, 4

⁷² Yan, Xuetong (2014) *From Keeping a Low Profile to Striving For Achievement*, 162

⁷³ Shambaugh, David (2014) – *The Illusion of Chinese Power*

Passiiviseen linjaan on kuitenkin tulossa muutos, mikä näkyy esimerkiksi Kiinan yrityksissä rakentaa Yanin moraalisen realismin mukaisia, syvällisempiä liittolaissuhteita. Xin valtakaudella Kiina on pyrkinyt vahvistamaan suhteitaan erityisesti Venäjän ja muiden BRICS-maiden (Brasilia, Venäjä, Intia, Kiina, Etelä-Afrikka) kanssa, mutta Kiinan ulkopoliittiseen strategiaan on jo pidemmän aikaa kuulunut suhteiden vahvistaminen myös kehitysmaiden, erityisesti Afrikan maiden kanssa. Kehitysmaissa Kiina – joka ei piittaa valtion hallinnon epädemokraattisuudesta – on alettu kokemaan länttä tasapuolisempaan kumppanina, ja samalla kehitysmaat ovat myös havainneet Kiinan ”sosialistisen markkinatalouden” toimivaksi talouspoliittiseksi järjestelmäksi. Kiina on länsimaisten neuvonantajien ohjeiden sijaan etsinyt oman tiensä, joka on ainakin taloudellisesta näkökulmasta osoittautunut erittäin toimivaksi. Yhä useamman kehitysmaan näkökulmasta Kiinan hallituksen malli, niin sanottu ”Pekingin konsensus”, vaikuttaa epäilemättä houkuttelevammalta, kuin länsimaisten instituutioiden (IMF, Maailmanpankki) tarjoamat, liberalistiset kehitysteoriat.⁷⁴

Taloudellista sitoutumista kehitysmaihin vaikuttaa seuraavan lopulta myös sotilaallinen läsnäolo: Kiina lähetti vuonna 2015 ensimmäisen sotilaista koostuvan rauhanturvaajapataljoonan rauhoittamaan sisällissotaa Etelä-Sudanissa, jonka öljykentät tuottavat jopa viisi prosenttia Kiinan öljytuonnista.⁷⁵ Etelä-Sudan ei muodosta poikkeusta, sillä Kiinan sotilaallinen toiminta on yleisestikin siirtymässä aktiivisempaan ja globaalimpaan

⁷⁴ Kurlantzick, Joshua (2007) – *Charm Offensive*, 53-60 (On hyvä huomata, että samaan aikaan Kiinan lisääntynyt läsnäolo on herättänyt myös kritiikkiä ja uhkuvia Kiinasta ”uuskolonialistisena” valtana, joka ottaa länsimaiden paikan uutena siirtomaaherrana.)

⁷⁵ Xinhua, 22.12.2014, *China sends first infantry battalion for UN peacekeeping*. (Kiinan energiatilanteesta ks. esim. <http://www.eia.gov/beta/international/analysis.cfm?iso=CHN>)

suuntaan. Tämä on näkynyt erityisesti Etelä-Kiinan merellä, missä Kiina aloitti vuonna 2014 massiiviset rakennusoperaatiot, jossa puoliksi vedenalaisia riuttoja on ryhdytty muovaamaan oikeiksi saariksi. Vaikka Kiina korostaa saarten rauhanomaista luonnetta, soveltuisivat uudet tekosaaret hyvin esimerkiksi lentotukikohdiksi.⁷⁶

Kiinan katse ulottuu kuitenkin jo lähimeriä kauemmaksi. Kansan vapautusarmeijan keväällä 2015 julkaisema asiakirja *Chinese Military Strategy* lisäsi Kiinan meristrategiaan ensi kertaa lähialueiden puolustuksen rinnalle myös toiminnan avomerillä (*open seas defence*).⁷⁷ Käytännössä Kiinan merivoimat siis harjoittelevat ja valmistautuvat operoimaan yhä kauempana lähialueiltaan. Ne varautuvat puolustamaan Kiinan laajenevia ”kansallisia intressejä” (kuten sijoituksia ja yhä laajemmin maailmalle levittäytyviä ulkokiinalaisia), sekä ulkomaankaupan kannalta elintärkeitä merireittejä ja kuristuspisteitä.

Aiemmin lähinnä oman lähimerensä puolustuksesta kiinnostunut Kiina harjoittelee nyt syvänmeren (*blue water*) operaatioita esimerkiksi Adenin lahdella, jossa se on osallistunut aktiivisesti Somalian merirosvojen vastaiseen operaatioon muun muassa ydinsukellusveneillään(!).⁷⁸ Kiina on jatkanut osallistumistaan operaatioon näihin päiviin saakka, koska se tarjoaa legitimiin mandaatin, eräänlaisen alustan, jolta se voi ulottaa merivoimaansa yhä laajemmin maailmaan. Tämä näkyi hyvin Jemenissä, missä Kiinan merivoimat suorittivat onnistuneen evakuointioperaation keväällä 2015.⁷⁹ Toukokuussa 2015 Kiinan ja Venäjän merivoimat järjestivät puolestaan yhteiset sotaharjoitukset Välimerellä, ja syys-

kuussa 2015 Kiinan merivoimien aluksia vieraili jopa Helsingissä saakka.⁸⁰

Sisäpoliittisella rintamalla yksi presidentti Xin näyttävimmistä aloitteista on ollut korruptionvastainen taistelu. Korruptionvastaisessa kampanjassa on metsästetty virkamiehiä kaikilta hierarkiatasoilta – ”kärpäsiä ja tiikereitä” – ja puhdistusten koura on ulottunut poikkeuksellisen korkea-arvoisiin virkamiehiin. Kampanjassa pidätettiin ja tuomittiin esimerkiksi edellisen politbyroon pysyvän komitean jäsenen, Zhou Yongkang, sekä Kiinan keskusotilaskomission entinen varapuheenjohtaja Xu Caihou, joka ehti tosin menehtyä ennen tuomioiden lukemista.

Kuriositeettina on mielenkiintoista todeta, että myös Yan Xuetong on esittänyt ihmisresursseihin panostamisen keskeisenä osana Kiinan nousun strategiaa. Yan argumentoi Xunzin kaltaisten klassisten ajattelijoiden painottavan vahvasti ihmisresurssien merkitystä valtion hyvälle hallinnolle, ja siten valtion poliittisen vallan vahvistamiselle. Johtajien on oltava moraalisia ja esimerkillisiä, sillä korkean hierarkkisen aseman mukana tulee myös vastuu alamaisten hyvinvoinnista.⁸¹

Ainakin retoriikan tasolla Kiinan hallinto vaikuttaa siis etsivän kungfutselaista, moraalisesti esikuvallista johtoa; inhimillistä auktoriteettia, joka keräisi sekä Kiinan, että koko maailman kunnioituksen. Raadollisempien tulkintojen mukaan kyseessä on kuitenkin puhtaasti poliittinen valtakamppailu, jossa Xi puhdistaa maan poliittista eliittiä omista vastustajistaan. Vuonna 2017 valtaosa politbyroon seisovasta komiteasta vaihtuu, ja on arveltu että Xi pohjustaa korruptiokampanjallaan tätä vallanvaihtoa.⁸²

⁷⁶ Saarien rakennustyötä voi seurata esimerkiksi *Asia Maritime Transparency Initiative*n ylläpitämällä *Islands Tracker* -sivustolla: <http://amti.csis.org/island-tracker/>

⁷⁷ *China's Military Strategy, 2015*

⁷⁸ Ghosh, P. K. (2015) *Chinese Nuclear Submarines*

⁷⁹ Wang, Kevin (2015) *Yemen Evacuation a Strategic Step Forward for China*

⁸⁰ Yle 25.9.2015, *Kiinan laivasto ensi kertaa Suomessa*

⁸¹ Yan, Xuetong (2013) *Xunzi's Interstate Philosophy*, 102-104

⁸² Bloomberg, 4.7.2014 *Xi's Anti-Corruption Campaign Signals Power Play for 2017*

5.2. Kohti Taivaanpiiriä?

Jos Kiinan ulkopoliittinen strategia on jo itsessään epäselvä, vielä epäselvempiä ovat Kiinan hahmotelmat tulevasta kansainvälisestä järjestelmästä. Yksi käsite, jota Kiinan johto tässä yhteydessä usein käyttää, on ”harmonisen maailman” (*hexie shijie*) käsite, joka tuo monessa kohdin mieleen Zhaon ajatuksen Taivaanpiiristä. Sen mukaan Kiinan päämääränä on harmoninen maailma, jossa erilaiset sivilisaatiot ja kulttuurit voisivat elää rauhanomaisesti keskenään. Harmonisessa maailmassa ei olisi hegemoniaa, eikä yksikään taho määrittäisi sitä, miten toisten on toimittava tai järjestettävä valtiolliset asiansa.⁸³ Pakotetun ideologisen yhtenäisyyden – joka perustuisi esimerkiksi länsimaiden määrittelemiin ideaaleihin demokratiasta ja ihmisoikeuksista – sijaan vallitsisi harmonia erilaisuuksien välillä.

Kiinan johto on harvoin avannut käsitettä sen tarkemmin ja se lienee enemmänkin vain retoriikkaa, jolla vastustetaan Yhdysvaltain globaalia ylivalta-asemaa ja sen ”unilateralistista” politiikkaa. On kuitenkin selvää, että Kiina on erityisesti Xi Jinpingin kaudella ryhtynyt ajamaan moninapaisempaa ja ”demokraattisempaa” kansainvälistä järjestelmää. Se pyrkii hiljalleen rakentamaan vastavoimaa Yhdysvaltain ja lännen dominoimalle maailmanjärjestykselle käyttämällä kuitenkin hyväkseen vallitsevan järjestelmän sääntöjä ja toimintatapoja. Tästä näkyvimminä esimerkkeinä ovat Kiinan yhdessä BRICS-maiden kanssa perustama Uusi kehityspankki (*New Development Bank*), sekä Kiinan johtama Aasian infrastruktuuri-investointipankki (AIIB), jotka voidaan nähdä selkeinä vastavetoina lännen hallinnoimille talousinstituutioille.

Harmoninen maailma ja Taivaanpiirin yhdistäminen ovat kenties vielä varsin kaukaisia tavoitteita globaalissa mittakaavassa, mutta

⁸³ Keith, Ronald C. (2012) *New History Inside Hu Jintao's Foreign Policy: "Harmony" versus "Hegemony"*, 236

Kiinan lähiympäristössä, Aasiassa, Kiinan keskeinen asema vahvistuu vauhdilla. Yksi presidentti Xi Jinpingin näyttävimmistä ulkopoliittisista aloitteista on ollut Silkkitiehanke (*Silk Road Economic Belt*), jonka on tarkoitus yhdistää Kiina, Keski-Aasia ja Eurooppa toisiinsa monimuotoisella taloudellisella ja logistisella verkostolla. Julkistettujen suunnitelmien mukaan Kiina kaavailee sijoitavansa silkkitiehankkeisiin lähivuosina jopa 800 miljardia dollaria, mikä kuulostaa massiiviselta summalta. Sitä voi kuitenkin pitää potentiaalisena, sillä maailmalla kiertänyt Kiinan pääministeri Li Keqiang sopi pelkätään vuoden 2014 aikana sijoitussopimuksia jopa 94 miljardin dollarin edestä.⁸⁴

Silkkitie on pyritty esittämään lähinnä taloudellisen ”win-win-yhteistyön” airuena, mutta sillä on välttämättä myös selkeät geopoliittiset ulottuvuutensa, sillä Silkkitie yhdistäisi Euraasian sisämaat ja Itä- ja Kaakkois-Aasian rannikkovaltiot suoraan Kiinan taloudellisen vaikutusvallan piiriin. Onnistuessaan se sitouttaisi Kiinan naapurivaltiot ja myös niiden talouskehityksen bilateraalilla sopimuksilla Kiinaan, minkä myötä Kiina saisi vähitellen ulotettua myös poliittisen vaikutusvaltansa alueelle.⁸⁵ Hanke tuo kaikessa suuruudessaan mieleen Halford Mackinderin vanhat euraasialaisen geopolitiikan teorian, joiden mukaan Euraasian ”sydänmaan” hallinta on avain koko planeetan hallitsemiseen.⁸⁶

Samaan aikaan Silkkitie-hankkeen kanssa Kiina on alkanut ottaa aloitetta myös Aasian turvallisuuskysymyksissä. Vuonna 2014 Shanghaissa järjestetyn CICA-konferenssin (*Conference on Interaction and Confidence Building Measures in Asia*) yhteydessä Xi hahmottelee ”uutta Aasian turvallisuuskäsitettä”, jonka

⁸⁴ Arase, David (2015) *China's Two Silk Roads Initiative: What it Means for Southeast Asia*, 32

⁸⁵ *ibid.*

⁸⁶ Mackinder, Halford J. (1904) *The Geographical Pivot of History*

mukaan Aasian maiden turvallisuuskysymysten tulisi olla aasialaisten itsensä käsissä. Ulkoisten tekijöiden, joilla Xi arvatenkin viittasi Yhdysvaltoihin, toivottiin sen sijaan poistuvan häiritsemästä alueen vakautta.⁸⁷

Sekä Silkkitie että CICA on tulkittu enemmän tai vähemmän vastauksena Barack Obaman hallinnon vuonna 2011 aloittamalle *Asia pivot*-strategialle, jossa Yhdysvallat siirtää vähitellen painopistettään Euroopasta ja Lähi-idästä kohti Aasiaa. Kun Yhdysvallat siis pyrkii patoamaan Kiinan maailmalle kurtkottavaa strategiaa, vahvistaa Kiina omaa asemaansa ja yrittää muodostaa alueellista vastavoimaa. Presidentti Xin dramaattisen ilmaisun mukaan länteen kallistumisen sijaan Kiina ja sen naapurimaat muodostavat yhdessä ”yhteisen kohtalon yhteisön”, jossa kaikkien kohtalot ovat historiallisesti sidottuja Kiinan nousuun.⁸⁸ Miten jaloja tarkoituseriä ilmauksella on tarkoitettukaan, käsitettä on mahdoton lukea yhdistämättä sitä muinaisen Kiinan ”tribuuttijärjestelmään”, jossa Kiinaa ympäröivät vähäisemmät valtiot antautuivat keskuksen valtakunnan vasalleiksi ja lepyttelivät sitä tribuuteillaan.

6. Lopuksi

Tämä suppea katsaus on pyrkinyt antamaan kahden esimerkitapauksen kautta kuvan siitä teoreettisesta ja ideologisesta rakennustyöstä, joka on Kiinassa parhaillaan käynnissä. Kiinalaiset maailmanpolitiikan teoriat ovat lännessä vielä varsin heikosti tunnettuja, mutta niiden merkityksen ja painoarvon voi ennustaa kasvavan yhdessä Kiinan globaalin vaikutusvallan kasvun kanssa. Samalla voimistuu Kiinan diskursiivinen valta: kyky vaikuttaa käsitteisiin ja mielikuviiin, joilla maailmaa tulkitaan.

⁸⁷ Arase, David (2015) *China's Two Silk Roads Initiative: What it Means for Southeast Asia*, 39

⁸⁸ Jin, Kai (2013) – *Can China Build a Community of Common Destiny?*

Mitä Xi Jinping siis tarkoittaa puhuesaan ”suurvaltapolitiikasta *kiinalaisin erityispiirtein*”? Olisi kyseenalaista sivuttaa tämä kysymys ja soveltaa Mearsheimerin lailla omasta, läntisestä näkökulmastamme kumpuilevaa teoriaa yli 4000 vuotta yhtenäisesti jatkuneeseen kulttuuriin, kuuntelematta mitä kiinalaisille itsellään on sanottavana tai miten he itse näkevät maailman. Tämä yhtälö ei toimi varsinkaan toisin päin, sillä kiinalaiset – sekä maailmanpolitiikan teoreetikot että keskiverrot yläkoululaiset – ovat pääsääntöisesti huomattavasti paremmin perillä länsimaiden historiasta ja kulttuurista kuin päinvastoin. Kiinassa yksi Sun Zin keskeisimmistä opeuksista ei ole päässyt unohtumaan: ”kun tunnet vastustajasi ja tunnet itsesi, et ole vaarassa sadassakaan taistelussa”.⁸⁹

Kiinan sivuuttaminen on osin ymmärrettävää, sillä pitkän historian omaavan maan kulttuuriin ja ajattelutraditioon perehtyminen vaatii tutkijalta huomattavaa panostusta. Laajan historian sisäistämisen lisäksi jo pelkkä kielimuuri luo suuria esteitä kiinalaiseen ajatteluun syventymiselle. Myös lännessä on kuitenkin perusteita ryhtyä tähän tehtävään nykyistä vahvemmin. Kiinan mukaan ottaminen on jo itsessään hyvin palkitsevaa, sillä sekä kiinalaiset, että länsimaalaiset, Kiinan huomioivat teoreetikot tuovat mielenkiintoista ja virkistävää aineistoa maailmanpolitiikan ja strategian tutkimuksen piiriin.

Kiinan ja lännen historioiden vertaileminen on myös avartavaa ja näkökulmia laajentavaa sinänsä. Vaikka politiikan läinalaisuudet eivät kenties Yanin ”tieteellisen” ajattelun kaltaisesti olekaan ylihistoriallisia ja universaaleja, ovat kaikki ihmisyhteisöt kaikkina aikoina kuitenkin painiskelleet pitkälti samojen kysymysten äärelä: kuinka harmonisoida eri ryhmien väliset ristiriidat ja välttää sodat ja kärsimykset? Näiden kysymysten pohdiskeluun näkökulmia ja lähdemateriaaleja on tuskin koskaan tarpeeksi.

⁸⁹ Sun zi (2005) – *Sodankäynnin taito*, 77

7. Lähteet

- Arase, David (2015) "China's Two Silk Roads Initiative: What it Means for Southeast Asia". *Southeast Asian Affairs* 2015
- Arnold, Wayne (2014) "Despite its Investments, China Won't Feel Big Energy Pinch from Iraq", *The Wall Street Journal*, (<http://blogs.wsj.com/economics/2014/06/23/despite-its-investments-china-wont-feel-big-energy-pinch-from-iraq/>)
- Bai, Tongdong (2012) *China: The Political Philosophy of the Middle Kingdom*. Lontoo: Zed Books
- Bloomberg, 4.7.2014 *Xi's Anti-Corruption Campaign Signals Power Play for 2017* (<http://www.bloomberg.com/news/articles/2014-07-03/corruption-crackdown-helps-xi-position-to-shape-future-leaders>) viitattu 3.11.2015
- Buzan, Barry & Little, Richard (2000) *International Systems in World History*. Oxford: Oxford University Press
- Callahan (2008) "Chinese Visions of World Order: Post-hegemonic or a New Hegemony?", *International Studies Review* 10, 749–761
- Callahan (2014) "Chinese Exceptionalism and the Politics of History", teoksessa: Horesh, Niv & Kavalski, Emilian (2014) *Asian Thought on China's Changing International Relations*, 17-33
- Chan, Steve (2008) – *China, The U.S. And The Power Transition Theory – A Critique*. Lontoo : Routledge
- Cheng Y.S. Joseph toim. (2012) *China: A New Stage of Development for an Emergent Superpower*, Hong Kong : City University of Hong Kong Press
- China's Military Strategy* (2015) (<http://eng.mod.gov.cn/Database/WhitePapers/>), viitattu 19.20.2015
- Cunningham-Cross, Lindsay (2014) "A Realist Never Changes His Spots", teoksessa: Horesh, Niv & Kavalski, Emilian (2014) *Asian Thought on China's Changing International Relations*, 34-53
- Fravel, M. Taylor & Twomey, Christopher P. (2015) "Projecting Strategy: The Myth of Chinese Counter-intervention", *The Washington Quarterly*, Talvi 2015, 171-187
- Ghosh, P K. (2015) "Chinese Nuclear Submarines", *The Diplomat* (<http://thediplomat.com/2015/04/chinese-nuclear-subs-in-the-indian-ocean/>), viitattu 30.10.2015
- Gill, Bates (2010) – *Rising Star: China's New Security Diplomacy*. Washington DC.: Brookings
- Glaser, Bonnie S. & Medeiros, Evan S. (2007) "The Changing Ecology of Foreign Policy-Making in China: The Ascension and Demise of the Theory of 'Peaceful Rise'", *The China Quarterly*, no. 190, 91-310
- Horesh, Niv & Kavalski, Emilian (2014) *Asian Thought on China's Changing International Relations*. New York: Palgrave MacMillan
- Hu, Angang & Men, Honghua (2004) "The Rising of Modern China: Comprehensive National Power and Grand Strategy", Kongressipaperi kongressissa "Rising China and the East Asian Economy" *International Conference by KIEP*, Soul.
- Jakobson, Linda & Knox, Dean (2010) "New Foreign Policy Actors in China", *SIPRI Policy Paper* 26
- Jaques, Martin (2009) *When China Rules the World*. New York: Penguin Press

- Jin, Kai (2013) – “Can China Build a Community of Common Destiny?”, *The Diplomat*, (<http://thediplomat.com/2013/11/can-china-build-a-community-of-common-destiny/>), viitattu 3.11.2015
- Johnston, Alastair Ian (2013) “How New and Assertive Is China’s New assertiveness?”, *International Security*, Vol. 37, No. 4, 7-48
- Kallio, Jyrki (2011) “Tradition in Chinese Politics: The Party-state’s reinvention of the past and the critical response from public intellectuals.” *FIIA Report 27*
- Kallio, Jyrki (2014) *Mestari Kongin keskustelut*. Helsinki: Gaudeamus
- Kang, David (2010) *East Asia before the West: Five Centuries of Trade and Tribute*
- Keith, Ronald C. (2012) ”New History Inside Hu Jintao's Foreign Policy: 'Harmony' versus 'Hegemony'”, teoksessa: Cheng Y.S. Joseph toim. – *China: A New Stage of Development for an Emergent Superpower*, 235-252
- Kennedy, Paul (1989) *The Rise and Fall of the Great Powers*. New York: Vintage Books
- Kurlantzick, Joshua (2007) *Charm Offensive: How China's Soft Power Is Transforming the World*. New Haven: Yale University Press
- Li, Feng (2006) *Landscape and Power in Early China: The Crisis and Fall of the Western Zhou 1045-771 BC*, Cambridge: Cambridge University Press
- Loewe, Michael & Shaughnessy, Edward (1999) *The Cambridge History of Ancient China: From the Origins of Civilization to 221. B.C.* Cambridge: Cambridge University Press
- Mackinder, Halford J. (1904) “The Geographical Pivot of History”, *The Geographical Journal*, Vol 23. No. 4. 421-437
- Mearsheimer, John J. (2010) ”The Gathering Storm: China's Challenge to US Power in Asia”, *The Chinese Journal of International Politics*, 2010 Vol. 3, 381-396
- Nojonen, Matti (2008) *Jymäyttämisen taito: Strategiaoppeja muinaisesta Kiinasta*. Helsinki: Gaudeamus
- Paltemaa, Lauri & Vuori, Juha (2012) *Kiinan kansantasavallan historia*. Helsinki: Gaudeamus
- Qin, Yaqing (2009) “Development of International Relations Theory in China”, *International Studies* 46, 185-201
- Sawyer, Ralph D. toim. (1993) *The Seven Military Classics of Ancient China*. Boulder: Westview Press
- Shambaugh, David (2014) “The Illusion of Chinese Power”, *National Interest*, Heinä/Elokuu 2014
- Shambaugh, David (2015) “The Coming Chinese Crackup“, *Wall Street Journal*, (<http://www.wsj.com/articles/the-coming-chinese-crack-up-1425659198>), viitattu 2.11.2015
- Skinner, Quentin (2002) *Visions of Politics vol. 1: Regarding Method*. Cambridge: Cambridge University Press
- Sun Zi (2005) – *Sodankäynnin taito* (Matti Nojosen käännös), Helsinki: Gaudeamus
- Swaine, Michael (2015) “Xi Jinping’s Address to the Central Conference on Work Relating to Foreign Affairs: Assessing and Advancing Major-Power Diplomacy With Chinese Characteristics”, *China Leadership Monitor*, nro. 46

- The New York Times: 9.8. 2014, *The Obama Interview: China as a Free-rider*.
([http://www.nytimes.com/video/opinion/10000003047788/china-as-a-free-rider.html?module=Search&mabReward=relbias:r](http://www.nytimes.com/video/opinion/10000003047788/china-as-a-free-rider.html?module=Search&mabReward=relbias:r;)), viitattu 2.11.2015
- Tin-Bor Hui, Victoria (2005) – *War and State formation in Ancient China and Early Modern Europe*. Cambridge: Cambridge University Press
- Wang, Kevin (2015) “Yemen Evacuation a Strategic Step Forward for China”, *The Diplomat*,
(<http://thediplomat.com/2015/04/yemen-evacuation-a-strategic-step-forward-for-china/>), viitattu 3.11.2015
- Wang, Yuan-Kang (2013) – *Harmony & War: Confucian Culture & Chinese Power Politics*. New York: Columbia University Press
- Wight, Martin (1977) *Systems of States*. Leicester: Leicester University Press
- Xinhua, 22.12. 2014, *China sends first infantry battalion for UN peacekeeping*.
(http://news.xinhuanet.com/english/china/2014-12/22/c_133871006.htm), viitattu 3.11.2015
- Yan, Xuetong (2013) *Ancient Chinese Thought, Modern Chinese Power*. Princeton: Princeton University Press
- Yan, Xuetong (2013) “Hegemony in Stratagems”, teoksessa: Yan, Xuetong – *Ancient Chinese Thought, Modern Chinese Power*, 107-147
- Yan, Xuetong (2013) “Pre-Qin Philosophy and China’s Rise Today”, teoksessa: Yan, Xuetong – *Ancient Chinese Thought, Modern Chinese Power*, 199-223
- Yan, Xuetong (2013) “Xunzi’s Interstate Philosophy”, teoksessa: Yan, Xuetong – *Ancient Chinese Thought, Modern Chinese Power*, 70-107
- Yan, Xuetong (2014) “From Keeping a Low Profile to Striving for Achievement“, *The Chinese Journal of International Politics*, 2014, Vol. 7, No. 2, 153-184
- Yan, Xuetong (2009) “Xianqin Guojiajian Zhengzhi Sixiang de Yitong jiqi Qishi “, *Zhongguo Shehui Kexue*, vol 3. 2009
- Ye, Zicheng (2013) “Buke Qianshi Zhongguo Chuantong Waijiao Sixiang”, *Jindai Zhongguo Yanjiu*
(<http://jds.cass.cn/Item/23713.aspx>), viitattu 25.6. 2015
- Yle 25.9.2015, *Kiinan laivasto ensi kertaa Suomessa*
(http://yle.fi/uutiset/kiinan_laivasto_ensi_kertaa_suomessa__video/8331733), viitattu 3.11.2015
- Zhang, Yongjin (2014) “The idea of order in ancient Chinese political thought: a Wightian exploration“, *International Affairs*, 2014, 90: 1
- Zhao, Tingyang (2006) “Rethinking Empire from a Chinese Concept ‘All-under-Heaven’ (Tian-xia)”, *Social Identities*, vol. 12, no 1.
- Zhao, Tingyang (2009) “A Political World Philosophy in terms of All-under-heaven (Tian-xia)”, *Diogenes* 221, 5-18
- Zhao, Tingyang (2010) “Tianxia Tixide Xiandai Qishi “, *Wenbua Zongheng*,
(<http://www.21bcr.com/a/zazhiwenzhang/2010niandisanqi/2010/0612/847.html>), viitattu 30.10. 2015